

Transcript: De Rudi & Freddie Show

Waarom Diederik Samsom in Brussel veel meer gedaan krijgt dan in Den Haag

Vrijdag 23 september 2022 | Beluister de aflevering [hier](#)

Rutger Bregman: Ja, ik vind het wel spannend moet ik zeggen hoor. Ja, we hebben hier zo naartoe geleefd. Ja, er ligt wel een beetje druk op nu om even een goeie intro te hebben. Dames en heren, trouwe luisteraars van *De Rudi & Freddie Show*, hallo.

Jesse Frederik: Hoi.

Rutger: Het is D-day.

Jesse: Het is D-day. We rennen dat strand op.

Rutger: Vandaag gaat het gebeuren, het moment waar zo veel luisteraars al zo lang naar smachten. Ik kan jullie vertellen: de *'eagle has landed'*. Hij is hier vandaag aanwezig, de muze van de show, turbotechnocraat uit Brussel, een praktisch idealist pur sang, mag ik wel zeggen. Op zijn veertiende verjaardag krijgt hij het boek *Kinderen van Moeder Aarde* van Thea Beckman, heb ik gevonden in de archieven. Dat was de dag van de bomaanslag op de Rainbow Warrior van het vlaggenschip van Greenpeace en toen besloot hij zijn leven te wijden aan de goede zaak. Heeft hij gedaan bij Greenpeace, toen de PvdA, eerst als Kamerlid, toen als partijleider en nu bij de Europese Commissie als kabinetschef, rechterhand van de grote baas, Timmermans, Diederik Samsom.

Diederik Samsom: Dankjewel. Mooie inleiding, mooie inleiding.

Jesse: Ja, ik vind het heel bijzonder.

Rutger: Wat hebben wij hier ons best voor gedaan.

Jesse: Ja, precies.

Rutger: Het was zo ongelooflijk moeilijk om je achter deze microfoon te krijgen. Wij zijn hier...

Diederik: Ik geloof wel dat er een paar keer is afgezegd, of niet? Want dan kon ik weer niet.

Rutger: Het is eindeloos afgezegd.

Jesse: Uitgesteld, bijna werd het digitaal.

Rutger: Het begon eigenlijk al ermee dat Jesse het zou regelen.

Diederik: Nou, dan weet je het wel.

Rutger: Dat heeft ongeveer een half jaar geduurd. En wat heb je in dat half jaar allemaal gedaan?

Jesse: Nou, eigenlijk niet zo veel als ik heel eerlijk ben. We hebben gewoon aan het eind van de podcast 'we zouden weleens Diederik Samsom willen' gezegd. En daar bleef het toch een beetje bij. Dus dat was ook wel weinig proactief journalistiek werk van mij. Maar goed, we zijn zover.

Rutger: Maar ik geloof dat we al anderhalf jaar aan het nadenken zijn over wat we met deze podcast willen doen.

Jesse: Ja.

Rutger: Ja, waar zullen we eens beginnen?

Jesse: Nou, ik ben wel heel erg benieuwd. Er is een heel Wikipedia-lemma over jou en dan krijg je gewoon alles wat je hebt gedaan en dan staat er in één zinnetje, bij wijze van spreken, dat jij nu de kabinetschef bent, maar dit is toch eigenlijk wel het summum of niet? Is dit gewoon de grootste baan die je ooit hebt gehad?

Diederik: Dat denk ik wel, ja. Maar goed, daarna komt er dan weer een andere en dan zeg ik dat daar weer van, dus dat is altijd een beetje moeilijk om zo'n definitieve uitspraak te doen halverwege de carrière. Maar het is wel zo, ik heb wel lang gezocht naar de plek waar je het meeste verschil kan maken en dan altijd gefrustreerd doordat dat dan toch weer tegenviel, hè. Dat is natuurlijk Greenpeace, was een droom, een jongensdroom, en werd daarna ook nog echt. En dan dacht ik: ja, daar kan je het verschil maken, want als je dan 's ochtends iets bedenkt dan zit je 's middags al in je bootje en dan las je die pijp dicht waar die chemische stof uit komt en die in zee wordt... En dan stopt dat, dat is ook waar, een uur lang, en dan komt de politie en haalt je weg en die snijdt die pijp weer open en dan gaat alles weer zoals het was. En dan verander je dus eigenlijk niet zoveel, behalve dan dat er veel over gepraat wordt en uiteindelijk komt er dan ook wel een wet of een regel die dan die lozing een beetje aan banden legt, altijd maar een beetje, maar toch. Dus toen dacht ik: nou, in de politiek kan je een groter verschil maken, want dan kun je zelf die wet maken die die lozing dus helemaal stopt. Maar goed, daar haal je de prijs in de tijd, want als je dan 's ochtends iets verzint daar heb je 's middags niet die wet, dat duurt dan ongeveer 3,5 jaar en dan heb je nog mazzel. En dan word je partijleider, want dan kun je helemaal aan de knoppen zitten – kom je erachter dat er in Nederland eigenlijk helemaal niemand aan de knop zit. Dat is een angstaanjagende gedachte, maar dat is natuurlijk ook gewoon de essentie van de democratie. Iedereen stuurt een beetje en de samenleving stuurt het meest en die gaat alle kanten op. Dus dat is mooi, maar ook daar denk je: jongens... En ja, toen belde Frans Timmermans van wil je me helpen met de Green Deal, en dat is met afstand het grootste duurzame transitieproject wat Europa ooit heeft ondernomen.

Rutger: Maar ik vind dit wel heel fascinerend, dat je zegt: ik ben nu eigenlijk invloedrijker dan ik was als partijleider van, wat was het toen, de een na grootste partij van het land, net iets kleiner dan de VVD. Dat is toch wel heel fascinerend, dat je als relatief onbekende technocraat, tuurlijk op een hoge positie in Brussel, het gevoel hebt: ik ben invloedrijker dan toen.

Diederik: Ja.

Rutger: Inderdaad, op Wikipedia kunnen we eindeloos het verhaal vinden en überhaupt in de pers over hoe dat allemaal was, Diederik Samsom als PvdA-leider, het is lastiger om dingen te vinden over wat je nu aan het doen bent, maar je hebt zelf het gevoel: nu ben ik invloedrijker.

Diederik: Ja, en niet in *fotofinish* of zo. Nee, echt wel veel en veel meer. Het is ook wel gefocuster, hè, want ik ga niet meer over sociale zekerheid of over de zorg of over dingen, dus je kunt ook zeggen: ja, ik ga over minder. Dat is ook gewoon waar, maar waar ik dan wel over ga, het vormgeven van de Green Deal, de duurzame transitie van Europa van de hele samenleving, ja, daar is geen twijfel over mogelijk.

Rutger: Wat is de belangrijkste reden van die toegenomen invloedrijkheid?

Diederik: Nou, dat zijn er een aantal. Kijk, er zijn ook een aantal beleidsterreinen waar je in Europa echt niet zoveel te zoeken hebt. Dus ik noemde er net al een: zorg of sociale zekerheid, daar gaat Europa eigenlijk helemaal niet over, daar moet je vooral heel erg van afblijven, want als je daar iets over zegt dan worden 27 lidstaten vooral heel chagrijnig, die gaan van (...) het andere doen. Maar bij milieu, energie is dat natuurlijk al een tijdje gegroeid, al ver voor mijn tijd, het besef dat dat een internationaal thema is en het milieuprobleem lossen we niet vanuit Nederland op. Zelfs Europa is dan nog maar een beperkte schaal, maar goed, een nog grotere schaal wordt weer onwerkbaar dus dan heb je eigenlijk op continentaal niveau nog wel een redelijk operationele schaal gevonden. Nou, dat is een groot voordeel en daar komt natuurlijk nu bovenop de bijna halsoverkop over elkaar heen buitelandse ontwikkelingen die dit allemaal nog sterker maken. Covid, deze oorlog, daarbij samenhangende gascrisis, het besef: dit moeten we samen oplossen. Ja, ik kan het van de daken schreeuwen, dat doe ik ook best weleens, maar dat heeft niet zoveel impact. Wat er om ons heen gebeurt, dat zorgt voor dat besef.

Rutger: Is de conclusie ook dat dan in ieder geval op dit dossier, een van de grootste thema's van onze tijd, Nederland als landje niet zo belangrijk is?

Diederik: Ja, dat geldt voor alle landen afzonderlijk. Zelfs Duitsland in zijn eentje is niet groot genoeg. Duitsland is natuurlijk wel zes keer zo groot als Nederland, dus ook zes keer zo invloedrijk, maar ook Duitsland kan in zijn eentje dit probleem niet oplossen en dus kijkt iedereen naar een gezamenlijke aanpak. Ja, en daar hebben we nou eenmaal Brussel voor uitgevonden en daar hebben we met z'n allen dertig jaar lang op gescholden, maar nu komt het toch wel goed uit dat het er is. En de discussies die wij hebben over wat we moeten doen, die gaan dus over enorme hoeveelheden, enorme veranderingen, enorme bedragen en daarmee ook enorme impact op de samenleving, groter dan als je in Den Haag discussieert over plannen voor Nederland.

Jesse: Ja, dat verbaast mij altijd wel, dat je dan in de pers heel veel aandacht voor een klimaatakkoord hebt bijvoorbeeld, maar ik denk dat er een heleboel mensen niet eens zouden weten wat 'ecodesign' is of wat ETS is, terwijl dat gewoon meteen alweer gaat, als je puur in megatonnen gaat uitdrukken, ja, dat is astronomisch, zeg maar.

Rutger: Heel even kort, ecodesign is Europese wetgeving.

Jesse: Voor energiebesparing van, nou ja, ik heb een keer zo'n artikel geschreven over de stofzuiger. Dus je had gewoon stofzuigers, die waren allemaal soort van luchtverwarmers op wieltjes geworden die 1.800 watt gebruikten en iedereen dacht: meer watt is beter dus we kopen gewoon de grootste wattage. Nou, dan gingen al die stofzuigerfabrikanten gewoon heel veel wattage erin doen, maar die werd helemaal niet gebruikt om te zuigen en daarvoor heeft dan de Europese Unie gezegd: dat willen we niet, we willen gewoon dat elke stofzuiger nog maar 800 watt is en dat hij ook nog beter moet zuigen. Dat soort regels zijn er voor alle producten.

Rutger: Ja, ik kan me de titel van dat artikel herinneren, wat was het? 'Brussel bepaalt hoe je zuigt en dat is maar goed ook'. Ja, dus dat is een voorbeeld en ETS is het *Emission Trading System*.

Jesse: Het Emissie Handelssysteem.

Rutger: Emissie Handelssysteem.

Jesse: Ja, en bijvoorbeeld bij ecodesign, ik had het nog eventjes opgeschreven hier, maar dat heeft dan tot 2020 – dat gaat dan over alle producten, dus ook verlichting en warmtepompen en weet ik het allemaal – 1.037 terawattuur aan de energiebesparing gerealiseerd en dat is eigenlijk al meer dan de hele energieconsumptie van Nederland.

Diederik: Ja, veel meer. Dat is echt een enorme...

Jesse: Dat is echt zo krankzinnig groot.

Diederik: En we gaan, nou word ik even die beleidsambtenaar...

Rutger: Lekker, kom maar.

Diederik: We hebben ons voorgenomen, want ecodesign gaat over energie tot nu toe, terwijl het woord suggereert dat het over meer gaat en dat gaan we nu ook doen. Dus we gaan nu ook voorschrijven dat het circulair moet zijn, dat het repareerbaar moet zijn. Dus die stofzuigers, als die kapot zijn is het weggoeien want als je ermee teruggaat naar de winkel dan zeggen ze: nou meneer, daar kunnen we echt niet meer mee, nieuw apparaat. Zo is natuurlijk ook het hele businessmodel van al die fabrikanten ontwikkeld. Wij geven nu de *right to repair* aan consumenten en de plicht tot repareerbaarheid geven we aan de fabrikanten en zo proberen we stap voor stap... Want met energie alleen zijn we er nog niet, hè. De circulariteit van onze economie is net zo'n groot vraagstuk en moeilijker vast te pakken en moeilijker te reguleren, maar daar zijn we dus ook mee bezig en dan gaat het dus over vergelijkbare bedragen en vergelijkbare impact. En dat allemaal vanuit Brussel waarvan ik zelf, geef ik eerlijk toe, ook toen ik in Den Haag zat, of juist toen ik in Den Haag zat, dacht: nou, Brussel, achtergrondgeluid.

Jesse: Want mag ik jou een quote voorlezen van jouw huidige baas, Frans Timmermans, die de HJ Schoo-lezing in 2014 had, en die hekelde de houding van Europa om eens even uit te leggen wat goed voor u is. Een recent voorbeeld, hij zei: 'Europese regels om aan te geven hoeveel wattage een stofzuiger moet hebben.' Ja, dat is een goeie. 'Zitten we daarop te wachten, dames en heren? Ik denk het niet.' Dat is toch dan met terugwerkende kracht best wel gênant eigenlijk.

Diederik: Ja, ook het rijtje van mensen die die HJ Schoo-lezingen allemaal daarna hebben gegeven maakt het ook een beetje... Ik weet niet of je in dat rijtje... Nee, maar dit is een heel interessant voorbeeld waar ik Frans nog weleens op wijs. Ja, iedereen heeft last van voortschrijdend inzicht en wij zaten toen allemaal, en ik mag erbij zeggen: zelfs Frans Timmermans. Want dat was toch in onze fractie, hè...

Jesse: Die kent z'n talen.

Diederik: We zaten bij elkaar, hij was er al, ik kwam in 2003 en we hebben samen tot 2015 in de Haagse politiek gezeten dus langzaam opgetrokken. Hij was met afstand de meest pro-Europese PvdA-politicus in Den Haag, kun je nagaan. Want de rest zei ergere dingen over Europa, ik misschien ook wel als je heel goed gaat zoeken naar quotes. Wij waren allemaal min of meer besmet met dat 2005-trauma. Dus de mensen stemden tegen die grondwet en vanaf dat moment mocht je niet meer romantisch over Europa praten, het moest heel functioneel. Europa moest doen waar ze goed in was en vooral niet waar ze niet goed in was. Nou, dit soort quotes komen daar uit die gedachten voort. Terwijl het Europese project natuurlijk veel meer is dan een gewone functionele samenballing van beleidsmakers of zo. Het is ook echt wel een gedachte over dat je samen in één schuitje zit, dat is dan het Europese schuitje en dat je alleen gezamenlijk daar ook weer uit kan komen.

Jesse: Ja, en dat je een hele efficiënte stofzuiger hebt.

Diederik: Nou, dat is dan de functionele variant.

Rutger: Waarbij we nog niet eens hebben meegenomen wat politicologen 'het Brussel-effect' noemen. Dat vind ik altijd zo fascinerend, dat wij eigenlijk in veel gevallen voor de hele wereld reguleren, dus wij maken stofzuigers efficiënter en dan denken die fabrikanten van: ja, ik ga niet verschillende versies van stofzuigers maken voor over de hele wereld, dus laten we dan maar gewoon de Europese regelgeving hanteren.

Jesse: Dat zie je dus bij ledlicht en zo heel erg. Wij hebben die gloeilamp verboden op een gegeven moment en daardoor is er een enorme markt gekomen om gewoon hele efficiënte lichttechnologie te hebben en die blijkt ook echt daadwerkelijk technologisch superieur en nu in India en zo wordt er helemaal niks meer... Alles is led en dat hebben wij eigenlijk voorgefinancierd voor de rest van de wereld door een gigantische markt te scheppen voor die betere verlichting.

Rutger: Zullen we heel even stoppen en 'Alle mensen werden brüder' gaan zingen?

Jesse: Maar weet je wat ik grappig vind aan zo'n HJ Schoo-quote? Het voelt een beetje zo van dat je in de tijd moest gaan zeggen: Jam ik ben wel gematigd, niet alles wat ze daar doen is dan goed, toch?

Diederik: Klopt, je mocht dus niet lovend, wat ik zeg, romantisch over Europa praten. Het moest altijd licht kritisch of heel erg kritisch, dat was ongeveer het spectrum waarin Nederland werd bewogen. We hebben ook nog steeds in Nederland nergens, en ik ben helemaal niet zo'n vlaggenfan hoor, maar we hebben nergens een Europese vlag hangen, nergens. Terwijl, ga naar Italië. Op het kleinste gemeentehuis van het kleinste in Zuid- of waar dan ook in Italië, hangt gewoon de Europese vlag en dat is idem dito in Griekenland, Spanje en Portugal. Dat Europese gevoel, daar houden ze ook helemaal niet bovenmatig van Europa, maar toch zit daar een soort vanzelfsprekendheid in en die hebben we in Nederland niet.

Rutger: Nou, of in Oekraïne bijvoorbeeld, laatst was dat...

Diederik: Ja, maar goed, daar plaveien ze alle wegen met de Europese vlag.

Rutger: Ik vond dat echt... Ja, misschien ben ik dan een romantische jongen, maar dat was zo'n filmpje dat de Europese vlag plechtig wordt binnengedragen in het Oekraïens Parlement.

Diederik: Ik hield het niet droog.

Rutger: Ja, ik schiet echt vol als je dat ziet.

Diederik: Ik ook, absoluut.

Rutger: Dan denk je echt, het zijn mensen die hun leven geven voor vrijheid nu en dan denk je: we zijn zo decadent geworden dat we dat niet meer...

Diederik: Ja, of inderdaad vanzelfsprekend. Het is natuurlijk ook gewoon, laten we zeggen, een zegen voor Nederland dat we dat zo vanzelfsprekend mogen vinden, vergelijk maar met Oekraïne die er met mensenlevens voor moet vechten, bij wijze van spreken. Dus alleen, ja, het doet weleens pijn als dat dan zo vanzelfsprekend wordt, dat het weer zo blasé wordt dat mensen er eigenlijk liever op gaan schelden. Afijn, we zeggen in Europa weleens ironisch tegen elkaar: ja, het staat in onze arbeidsvoorwaarden dat wij altijd degenen zijn die de schuld krijgen en ondertussen dan stapje voor stapje de boel een beetje beter maken.

Jesse: Ja, want mag ik jou nog vragen over bij dat ecodesign, hè, wat mij toe verbaasde toen ik dat ging lezen, was dat er dus in 2010 tien mensen bij de EU aan dat hele ecodesign werkten, dus al die productgroepen, en in 2022 waren het er geloof ik veertien geworden.

Rutger: Meen je dat serieus?

Jesse: Veertien mensen en dan denk ik van: oké, wie zijn die lui die met zijn veertien...

Rutger: Dat is echt absurd.

Jesse: Dan gewoon de hele...

Diederik: Dat zijn de invloedrijkste...

Jesse: Maar ze nemen wel consultants volgens mij in...

Diederik: Ja, of onze eigen, want daarachter staat dan het JRC, dat is het Joint Research Center, daar werken bij elkaar denk ik zesduizend mensen verspreid over heel Europa in allerlei onderzoeksinstituten en daar mogen we dan van gebruik maken, van die enorme schatkist aan kennis die daar zit. Dus die veertien mensen zijn eigenlijk de coördinatoren, die bellen dus de hele dag: weet jij nog wat de beste stofzuiger is? En waar moet hij dan aan voldoen? En hoe kunnen we dat afspreken? Dan is er daarnaast nog een heel circus van... Want zo gaat het in Europa ook – en dat remt altijd een beetje de ambitie maar vergroot de haalbaarheid – alle fabrikanten mogen ook meepraten, dus de 'commentology'. Ze zitten allemaal bij elkaar en dan zeggen wij van: nou, die stofzuiger van 400 watt vinden we toch eigenlijk wel maximaal. En dan gaan die mensen omstandig aantonen dat dat natuurlijk dan niet functioneert.

Jesse: Onmogelijk.

Diederik: Onmogelijk. Nou, dan komt er 800 uit. We hebben het nu met het ontwerpen van, ik pak nu de iPhone op, het ontwerpen van één...

Jesse: Ja, het moest allemaal usb-c worden of zo, of niet?

Diederik: Ja, usb-c. Nou, je kunt je voorstellen dat Apple natuurlijk de ruiten eruit gooit bij ons.

Jesse: Verschrikkelijk duur ook al die opladertjes van Apple, echt afzetterij.

Diederik: Dat is hun business... of een deel van hun businessmodel. Het andere deel is dat hier de batterij niet uitgehaald kan worden, dus als de batterij op is, ja, dan is de telefoon op. Dat willen we dus ook veranderen. Nou, ik zal je zeggen, Apple, dat is geen klein bier, die bestormen het Berlaymontgebouw, heel subtiel, heel geraffineerd natuurlijk.

Rutger: Dat is een heel mooi, prachtig...

Diederik: Het Berlaymontgebouw, daar zitten we met z'n allen in.

Rutger: Sfeervol gebouw.

Diederik: Ja, midden tussen een Russisch psychiatrische kliniek... Maar goed, dat is het kantoor waarin wij werken, dat klopt. Maar die gaan echt tot het gaatje om ervoor te zorgen dat wij die regelgeving... En die huren dus ook allemaal experts in die dan omstandig betogen dat de afruil tussen

het feit dat je hier geen batterij kan wisselen, hem duurzamer maakt, want dan kan je hem niet uit elkaar halen en dan kunnen ze hem dus helemaal in elkaar lijmen en dan gaat hij nooit stuk. Dus dat is hun betoog, ze zeggen: daardoor is hij eigenlijk duurzamer, want als je zo'n rammelbak creëert die je dus open kan schroeven om die.. Ja, die is stuk voordat die het weet. Nou, die experts...

Jesse: Maar dat is niet waar.

Diederik: Nee, nou ja, er staan weer andere experts tegenover en wij zitten daar, je zou bijna zeggen, machteloos tussen. Gelukkig niet helemaal machteloos, want wij hebben dan het JRC met een paar duizend mensen die daar ook nog verstand van hebben en zo strijd kennis tegen kennis en macht tegen macht en dan moeten we uiteindelijk op een stap voorwaarts uitkomen.

Jesse: Ja, want het werd wel heel snel extreem technisch als je in die ecodesign gaat zitten, omdat het echt gaat over elk product en wat er precies mogelijk is en dan krijg je inderdaad van die discussie van: Nee, dat kan niet. Ja, dat kan wel. En ik dacht wel: als je dat met veertien man moet gaan doen, dat is toch gewoon compleet kansloos? En ik zag ook namelijk dat dat werkplan wat jullie dan hadden opgesteld om af te gaan werken, voor ecodesign, dat jullie dat absoluut niet hadden gehaald en dat er een heleboel productgroepen eigenlijk niet gerepareerd waren, terwijl er gewoon een heleboel... Zelfs de industrie zei van: alsjeblieft, doe wat regels, het duurt allemaal te lang. Dus moeten daar dan niet meer mensen op of zo? Of ja, ik wil niet over jouw personeelsbeleid...

Diederik: Nou, het is goed dat je het zegt, ik hoop dat je een beetje kan helpen, want ik heb net een voorstel gedaan om deze unit uit te breiden in het kader van wat ik net zei, die extra ambitie om ook andere dingen te reguleren, die over het algemeen nog veel ingewikkelder zijn om te beschrijven. Want hoe beschrijf je de reparerbaarheid? Energiegebruik kun je gewoon meten, maar de reparerbaarheid van een ding... Dus het wordt kwadratisch lastiger, dus wij willen deze veertien mensen uitbreiden met tachtig collega's, naar ongeveer... We maken er een hele unit van en die moet dan dit gaan regelen. Maar dat blijft tegen de klippen op, zeg ik erbij. Er is maar één manier, maar nou wordt het allemaal heel technisch, er is een manier om ecodesign zichzelf te laten regelen en dat heet de zogenaamde 'Japanse methode', die overigens niet in Japan wordt toegepast, maar hij is wel door Japan bedacht. Dat is namelijk, je legt gewoon eens in de vijf jaar een harde lijn en zeg je: wat is nu het beste product? En dan pak je de meest zuinige stofzuiger en dan zeg je: dat is de norm, alle fabrikanten hebben een jaar de tijd om aan die norm te voldoen en die geldt dan voor de vier jaar daarna ook nog, dus vijf jaar, over vijf jaar daar, tak, weer meten. Dan gaan al die fabrikanten als een malle aan de slag om te zorgen dat zij het winnende product zijn want ja, dan ben je in één keer marktleider vanaf dat moment en dan moet de rest maar weer bijkrabbelen. En dus dan jaag je mekaar heel erg op richting, nou ja, een betere finishlijn.

Rutger: Mooi stukje sociaal-Darwinisme.

Diederik: Ja, sociaal-Darwinisme en voor mensen die het kunnen hebben, namelijk de markt, die roept daar toch altijd om? Dan krijg je wat je wil. Maar dat is ons nog niet gelukt, ook omdat het de rechtlijnigheid van hoe ik nu beschrijf: gewoon een finishlijn, meten wat het beste product is. Nou, ik kan je verzekeren, dan sta je onmiddellijk in de rechtszaal. Als wij dan de Zanussi zouden aanwijzen als de beste stofzuiger dan gaat Siemens onmiddellijk naar de rechter om te betogen dat zij eigenlijk beter zijn.

Jesse: En één probleem wat je veel ziet met die ecodesignregels of nou ja, ik weet niet of dat een probleem is, maar dat producten wel echt heel erg veel zuiniger worden, dus bijvoorbeeld per inch televisie is er echt extreem veel besparing geweest, maar dan worden die inches gewoon echt wel aanzienlijk groter en is dat dan echt een stap te ver om dan te gaan zeggen van: moeten we ook kwantiteit gaan reguleren of gaan we alleen op efficiëntie? Of wordt dat gewoon wel...

Rutger: Zo van: je mag niet meer zo'n grote televisie.

Jesse: Ja, of bijvoorbeeld met auto's heb je hetzelfde probleem, dat die dingen gewoon alleen maar zwaarder worden, SUV's en...

Rutger: Daar zou ik een groot voorstander van zijn.

Jesse: Ook bij Tesla speelt dat in principe want die vreten ook meer energie en meer batterijcapaciteit naarmate ze groter worden.

Diederik: Dat is een, nou, ik zou niet zeggen: een stap te ver. Maar nu wel, maar nu is het een stap te ver omdat dat raakt aan een taboe waar we overigens nu tegenaan lopen. Wij willen onze samenleving efficiënter maken, maar we willen niet reguleren hoeveel welvaart we mogen hebben. De welvaart mag in principe oneindig worden, er is niemand die ergens een plafond heeft gelegd op de hoeveelheid welvaart. En dus moesten we dan maar binnen dat gegeven zo efficiënt mogelijk omgaan met alles, met als gevolg dat alles groter en zwaarder wordt. Nu komen we in die gascrisis terecht waarbij dus in één keer een hele hoop gas van de wereldmarkt is weggefallen, het is ook niet ergens anders naartoe gegaan, het is gewoon weg. Het wordt niet meer gemaakt, 100 miljard kubieke meter per jaar, dat is 10 procent van de wereldmarkt. Voor een commodity, als je van staal 2 procent wegneemt dan schiet de prijs een factor tien omhoog, dat gebeurt dus ook nooit. Bij gas ook niet totdat deze oorlog begon.

Jesse: Nou, gelukkig hebben we vloeibaar gas, anders was het echt een probleem geweest.

Diederik: Nee, daarom. Dus wij trekken nu als Europa redelijk egoïstisch al het gas naar ons toe waardoor het elders op is, maar die 100 miljard die maak je daarmee niet goed. Dus komen we voor het dilemma: ja, oké jongens, dan moeten we met z'n allen dus minder, niet efficiënter gebruiken, maar gewoon minder. Ja, dat is echt wel een...

Rutger: Dat vond je als Greenpeacer ook, natuurlijk.

Diederik: Ja, nou ja...

Rutger: Lekker een beetje degrowthen.

Diederik: Maar dan kom je in een wat fundamentele vraagstuk van groei, hè, in z'n algemeenheid. Ik was heel lang een degrowther, dus een iemand die zei: je moet gewoon minder... We zijn zo rijk, kom op, allemaal inleveren. Tot ik me, misschien wel bijna filosofisch bedacht, we staan allemaal elke dag op met een kleine ambitie, namelijk om het vandaag iets beter te doen dan gister en dat is heus niet allemaal materieel, dat gaat over je kinderen nog iets meer leren of iets aardiger zijn voor je collega, dat hebben we toch allemaal een beetje. Maar heel veel daarvan is ook wel materieel.

Jesse: Reizen.

Diederik: Reizen, heel veel dingen die we doen hebben daar toch mee te maken, energieverbruik, footprint. Als zeven miljard mensen nou elke dag opstaan met die hele kleine ambitie, hoe gaan we dan in hemelsnaam ervoor zorgen dat we minder gaan doen met z'n allen? Dat gaat dus niet gebeuren, dat gaat gewoon niet gebeuren.

Jesse: Ik vind het ook altijd heel grappig dat mensen die daar dan losjes over filosoferen bij GroenLinks, meteen, als het dan nu fout gaat, vragen om koopkrachtplannen en weet ik veel wat. Dus niemand die gedraagt zich op een manier dat ze daadwerkelijk *degrowth* zou gaan realiseren omdat

zij ook wel weten dat iedereen daar heel boos van wordt. Ik denk ook altijd van: kijk naar wat mensen doen en niet wat ze dan zeggen. En niemand doet het, niemand doet het.

Diederik: Nee klopt, niemand..

Jesse: Dus het is een beetje voor filosofische seminars...

Rutger: Ja, het ligt wel echt genuanceerder, toch? Ik bedoel, als je het hebt over dikke vervuilende SUV's dan kunnen we best wat *degrowth* gebruiken, denk ik.

Diederik: Per stuk kunnen we dan wel weer een eruit halen, dus dan kick je één SUV van de rails of alle SUV's. Als ze daarin zouden slagen, gewoon auto's maximeert qua gewicht, wat helemaal geen gek idee zou zijn. Maar ondertussen wonen 1,5 miljoen mensen zuidelijk van ons, in Afrika.

Rutger: Precies, nou ja, dat is het sterkste argument.

Diederik: Die waren nog niet op ons welvaartsfeestje uitgenodigd en die zijn dat wel aan het doen, die groeien met dubbele cijfers per jaar. Althans in de landen waar ze enig adequaat bestuur weten te ontwikkelen met z'n allen, het zijn natuurlijk ook gewoon mensen met precies hetzelfde DNA als wij, dus is er ook geen enkele reden om aan te nemen dat die een ander pad zullen inslaan.

Die *degrowth*, wij moeten ervoor zorgen dat we twaalf miljard mensen, want zo veel worden het er uiteindelijk, op deze planeet in Europese welvaart op een duurzame manier kunnen voorzien. Dat kan ook. De zon geeft ons voldoende energie om dat allemaal te regelen en uiteindelijk is met energie alles gezegd. Maar goed, tot nu toe is dat alles nog niet gelukt, tot nu kunnen we dit alleen maar realiseren door elke keer meer fossiele brandstoffen op te graven en in de fik te steken en daarmee toch onze toekomst wel zwaar onder druk te zetten.

Rutger: Nou, dank voor dit plechtige visioen. Ik wil wel even diep de Brusselse technocratie induiken. Wat ik altijd zo fascinerend vind, is eigenlijk hoe weinig we weten van hoe een wet wordt gemaakt, hoe de worst wordt gemaakt in Brussel. Een paar keer hebben we Bas Eickhout te gast gehad en die kan dan fascinerende verhalen vertellen over hoe dat allemaal werkt in de commissie is een puntensysteem en bla, bla, bla, bla.

Jesse: Co-rapporteurs.

Diederik: Dat is parlement, ja, oh jee, ja.

Rutger: Maar ik dacht: misschien is het ook gewoon echt goed om even bij het begin te beginnen. Je titel is kabinetschef. Wat is dat?

Diederik: Ja, dat is Frans, *chef de cabinet*, dus dat hebben we dan in slecht Nederlands gewoon omgezet. Fransen zetten altijd alle afkortingen omgekeerd, de VN is ONU en dat soort dingen en wij hebben dit dan gewoon teruggedraaid naar 'kabinetschef', *chief of staff* voor mensen die Amerikaanse politieke series kijken. Dus Frans is de commissaris, die heeft een team om zich heen.

Rutger: Frans Timmermans, ja.

Diederik: Frans Timmermans, die is de Eurocommissaris, wij moeten zeggen de EVP want dit is de Executive Vice President. We hebben namelijk zo veel Eurocommissarissen dat we een beetje een hiërarchie moesten aanbrengen, anders werd het onwerkbaar.

Rutger: Hoeveel Eurocommissarissen zijn er?

Diederik: 27.

Rutger: 27.

Diederik: Want geen land...

Jesse: Geen land zonder Eurocommissaris.

Diederik: Geen land weigert er eentje dus die zijn allemaal... We hebben wel in het Verdrag van Lissabon, het nu geldende Europese Verdrag, afgesproken: als de Europese Raad het eens wordt over minder commissarissen dan zijn er minder commissarissen. Maar de Europese Raad wordt het natuurlijk nooit eens over minder commissarissen.

Rutger: En de Europese Raad dat zijn de regeringsleiders van alle landen. Ja sorry, dat is natuurlijk waarvoor..

Diederik: Ja, nee klopt, helemaal goed, want je hebt ook nog de Raad van Europese Ministers, en dat zijn gewoon de vakministers, maar de Europese Raad van Premiers of je moet eigenlijk zeggen: premiers en staatshoofden. Er is maar één staatshoofd, dat is de president van Frankrijk, maar goed, voor het geval er nog eentje bij komt hebben we het zo geformuleerd, dat is weer een heel eigen instituut, met een eigen mandaat en mogelijkheden, ook lidmaatschap, bijvoorbeeld de president van de Commissie is lid van de Europese Raad en de buitenlandvertegenwoordiger van de Commissie is ook lid van de Raad, nou ja, goed, ingewikkeld.

Rutger: Dus zeg ik het goed dat er drie pilaren ongeveer zijn: de Europese Raad, de Europese Commissie en het Europese Parlement?

Diederik: In zijn oorsprong was dat zo maar dan was er dus het Parlement, de Commissie en de Raad van Europese Ministers en daar is nu de Europese Raad als instituut bijgekomen, die zit wel heel dicht bij die Raad van Europese Ministers aan. Dus als je het simpel wil houden, blijven het drie pilaren.

Rutger: Nou, ik vind het al aardig eigenlijk ingewikkeld.

Diederik: Het is ook heel.. En met 27 is dat dus ook heel ingewikkeld en we zijn er dus niet in geslaagd om dat kleiner te maken.

Rutger: Maar goed, je zit bij de Commissie en de Commissie kunnen we ongeveer zien als de regering van...

Diederik: Ja.

Rutger: De EU, toch?

Diederik: Ja, en in tegenstelling tot Nederlandse ministers, die zitten op hun ministerie. Dus Rob Jetten zit op het ministerie van Klimaat en Energie, of Economische Zaken en Klimaat is het geloof ik, en die wordt daardoor geholpen. In Europa is het net even anders, daar zitten alle commissarissen bij elkaar in één gebouw, het Berlaymontgebouw, dus het is een beetje alsof je alle ministers bij elkaar bij Mark Rutte in het Torentje zou zetten, dus weg van hun eigen ministeries maar bij elkaar. En daarom heeft ook elke commissaris een team van mensen om zich heen die alle beleid en dagelijkse dingen aanstuurt en van dat team moet er één iemand een beetje de boel coördineren.

Rutger: Hoe groot is dat team?

Diederik: Dertig mensen.

Rutger: Dertig mensen. En van dat team ben je de baas?

Diederik: Ja.

Rutger: Kijk aan.

Diederik: En daar zijn er dus ook weer 27 van dus er zijn 27..

Rutger: Keer 30.

Diederik: Heads of Cabinet, HoC's. Nee, wij hebben wel het grootste team, want we zijn Executive Vice President en de andere teams zijn eigenlijk de helft zo groot.

Rutger: Een beetje pauperpresident.

Diederik: Er zijn dus 27 Heads of Cabinet en die vergaderen elke maandag met elkaar en daar wordt eigenlijk de onderhandeling gevoerd, want op woensdag is dan het College van Commissarissen, waar het besluit wordt genomen.. Bijvoorbeeld over de Ecodesign-richtlijn, die is een keer aangenomen in het College en dat gebeurt dan op woensdagochtend. Maar daar vinden niet meer onderhandelingen plaats, daar wordt, nou, ik zou niet zeggen bij het acclamatie, maar daar wordt de teksten in ieder geval niet meer veranderd. Dat gebeurt op maandag en dan ja..

Jesse: En hoe vergelijkt zo'n personeelbezetting zich met een ministerie, zeg maar? Is het veel groter in zo'n commissariaat van hoeveel mensen daar zitten, dan, zeg, een ministerie van Economische Zaken?

Diederik: Nee, het is natuurlijk allemaal.. Kijk, Europa wordt bestuurd met dertigduizend ambtenaren. Dat klinkt best veel, dat is ongeveer de gemeente Rotterdam, maar goed, dan zeggen mensen weer: dat is niet helemaal eerlijk, want de gemeente Rotterdam heeft natuurlijk ook allemaal uitvoerende ambtenaren, die de straat schoonmaken, godzijdank, en dat soort dingen. Als je die er allemaal afhaalt, dan is het nog steeds natuurlijk heel erg klein, dus dertigduizend.

Jesse: Misschien is de vergelijking met de federale overheid in Amerika of zo meer..

Diederik: Ja, dat is twintig keer zo groot. Of meer zelfs, geloof ik.

Jesse: Ja.

Diederik: Maar goed, Amerika is ook echt een een federatie en wij zijn een confederatie, als je het in die terminologie wil gieten. Maar met dertigduizend mensen doen we het dus en het is wel zo dat nu het eisenpakket of de vragen die aan Brussel worden gesteld, die worden steeds meer, indringender en groter, maar dat komt door de omstandigheden – covid was zo'n voorbeeld. Opeens moest Brussel dan die vaccins gaan kopen, je kunt je voorstellen, wij hadden helemaal niemand die dat kon. Hoe koop je een vaccin? Bellen met een fabrikant? Nou ja, uiteindelijk is dat ongeveer hoe het gaat, namens 400 miljoen Europeanen, dus je hebt nog wel een leuk telefoontje voor de fabrikant. En wij moesten dat doen, omdat die landen zich natuurlijk al heel snel beseften, godzijdank, dat als ze het een voor een gingen doen, ze allemaal tegen elkaar op gingen bieden. Maar nu speelt exact hetzelfde bij gas. Dus wij

moeten nu opeens gas gaan kopen namens heel Europa. Nou ja, je kan zeggen: 400 miljoen vaccins maal zeven euro, dat is nog best ook een groot bedrag.

Jesse: Dus jij bent nu aan het bellen met Noorwegen met Jonas?

Diederik: Ja.

Jesse: Of hoe heet die man?

Diederik: Støre. Wij gebruiken de achternaam nog maar zijn voornaam is Jonas, maar dat is niet zo onderscheidend in..

Jesse: Nee, ik mag hem op *first-name base*.

Diederik: Maar premier Støre, dat is overigens de oud-minister van Buitenlandse Zaken dus een zeer goede kennis van Frans Timmermans. In die zin hebben.. Dat is inderdaad waar, dat is ook helemaal geen geheim, wij zijn al heel lang in gesprek met Noorwegen want die gasten verdienen geld als water.

Jesse: 92 miljard zag ik in juli dat ze op jaarbasis verdienen, aan gas alleen, hè, en een olie hebben ze ook nog.

Diederik: En ze zijn daar echt wel klaar met het beleggen van bladgoud op de straat, ze kunnen het gewoon niet meer opmaken. Dus ze zijn ook wel een beetje beschaamd.

Jesse: Ja, maar ik.. Sorry hoor, maar het idee dat hij dan nu even ontwikkelingshulp aan Europa gaat geven, vind ik ook een beetje.. Dat wij normaal vinden dat zij straks hun prijzen gaan verlagen, kom op.

Diederik: Nou ja, verlagen, verlagen. Gas haal..

Jesse: Geef het aan Pakistan waar we al het gas wegekopen.

Diederik: Gas haal je in Noorwegen voor ongeveer 6 euro per megawattuur uit de grond. Ze verkopen het nu aan ons voor 250 per megawattuur. Dus je zou.. Ik weet niet of we het over verlagen hebben als we terug zouden gaan naar, laten we zeggen 50 of misschien wel 100. Dan is het nog steeds... Je haalt het voor 6 uit de grond en je verkoopt het voor 100. Ik vind dat eigenlijk niet meer dan gewoon een redelijke afspraak en de Noren denken er ook zo over.

Rutger: Heb je weleens in Brussel een gesprek over zeg maar dat belletje dat in Nederland daar je het noorden rond Groningen ligt? Vragen ze daar dan we eens naar?

Diederik: Uiteraard. Ja, tuurlijk. Wij hebben dus dat gasplan gemaakt, dat was al sinds dat we begonnen in de zomer van 2021. En dat is een van de voordelen van Brussel omdat je niet de hele dag wordt overreden door de hectiek van media, Twitter, andere toestanden, je zou kunnen zeggen misschien wel iets te weinig, hè. Dus Brussel zit iets te veel in de luwte, onzichtbaar te werken. Dat is voor een democratie natuurlijk uiteindelijk ook niet heel gezond, maar het voordeel is dat je ook gewoon de tijd hebt om vooruit te kijken, dus in de zomer van 2021 kwamen daar mensen bij mij en die zeiden: Diederik, dit gaat dus helemaal niet goed. We zien het gebeuren, wij kijken naar de statistieken van de gasleveranties, Poetin speelt ermee, er was toen al sprake van die troepenopbouw, dat heeft natuurlijk heel lang geduurd. We moeten een project starten om hier wat aan te doen en dat werd het project, met de werktitel 'Project 40'. Omdat wij voor 40 procent afhankelijk zijn van Russisch gas dus van die 40 moesten we dan af. Nou, daar hebben we van alles voor verzonnen, dat is

uiteindelijk geland in maart 2022, dus een paar weken na de inval, met de titel – 'Project 40' dat snapt niemand – 'REPowerEU'. En mijn hele afdeling die mooie namen verzinnen... Maar de inhoud was precies hetzelfde, onderdeel van die inhoud is natuurlijk heel veel gas besparen, want dan heb je het niet meer nodig, en nieuw gas vinden. Nou, elders op de wereldmarkt, alleen dan concurreer je dus met anderen, gaan alleen maar de prijzen omhoog. Dat kan, Europa is rijk, maar dat kan niet eindeloos, dus op zoek naar *indigenous* gas, zoals dit dan heet, gas van eigen bodem.

Rutger: Ja, overal zoeken.

Diederik: Overal zoeken, Roemenië heeft nog wel wat, die Duitsers hadden nog wat over.

Jesse: Cyprus, hebben ze toch met Israël een soort enorm veld wat.. Aphrodite of zo.

Diederik: Ja, maar daar ligt Turkije net tussen, dus dat is dan weer lastiger om daar een boortoren in de grond te steken, want Cyprus en Turkije, een hele nieuwe podcast kun je daarover maken. En dan kijken mensen natuurlijk wel naar mij en zeggen: was er niet iets in Groningen? Waar je inderdaad uit de *flip of a switch*, hè, dus in één keer, gewoon klak, knopje open en dan loopt het gas er weer uit, ongeveer tien miljard kuub per jaar. Want het is wel, even om het nog wat technischer te maken, het is wel heel ander gas dan het conventionele gas wat we in Europa gebruiken, dus laagcalorisch gas. Dus je kunt het niet zomaar aan de industrie voeden, vooral huishoudens in Nederland, België en Duitsland, en ook wel wat bedrijven die daar natuurlijk op ingesteld waren en zijn. Maar ja, dan leg ik uit van: jongens, dat gaat gewoon niet want er is de politieke clusterfuck, als ik me maar even onparlementair mag uitdrukken, rondom Groningen van zo'n grote omvang dat je nu niet in één keer tegen ze kan zeggen: nou, omstandigheden gewijzigd, weet je wat, we doen het gewoon. Dat is echt iets waar de Nederlanders zelf...

Jesse: Maar moet je daar niet ook dan gewoon mee beginnen met daar eens even helder over te communiceren? Want ik vind wel dat die politici en ook die toezichhouders zich zo aan het ingraven zijn in een soort van positie van: nee, dit is absoluut ondenkbaar en het helpt ook niet en de veiligheid is echt helemaal in gevaar. Ik zat die parlementaire enquête gaswinning te kijken, daar vertelt die man van het risicomodel: als we nu 25 miljard kuub gas winnen, en dat is heel veel, dan gaan er duizend woningen vallen onder de veiligheidsnormen en dat betekent dat er in die duizend woningen, als je daar 24 uur per dag zit, 365 dagen per jaar, dan is de kans groter dan eens in de honderdduizend jaar dat je komt te overlijden. Dus de kans bij maximale gaswinning is eigenlijk 0.05 of zo, dat daar een overlijden uit komt. Vinden we dat dan opwegen tegen, zeg maar, de 50 miljard euro die je krijgt met gaswinning en tegen, zeg maar, die hele energiecrisis, want laten we ook niet doen alsof dat geen doden kan veroorzaken. Want ik geloof dat er allemaal onderzoek is in Japan na wat er na Fukushima gebeurde toen ze daar alle kerncentrales dicht deden en toen werden de prijs van warmte en stroom ook veel hoger, en dat schijnt ook nog wel wat doden te hebben veroorzaakt, dus ik vind dat je daar gewoon eerlijke kosten-batenanalyse op mag loslaten en niet in een keer kosten-baten immuun moet gaan zitten verklaren. En ik snap alle gevoeligheden, maar niemand is ook gewoon nu eerlijk daarover aan het praten.

Rutger: Ter vergelijking misschien nog wel goed om te zeggen van: 1 op de 100.000, hoe verhoudt zich dat tot, weet ik veel, een provinciale weg of zo. Ik bedoel, er zijn heel veel risico's die we al accepteren.

Jesse: Nou ja, wel 0.05 overlijdens per jaar verwacht je dan extra, zeg maar, als je maximale gaswinning gaat doen. Ja, dat is inderdaad wat je op sommige provinciale wegen elk jaar aan doden vallen en dan gaan we daar niet een rotonde neerzetten omdat dat te duur is. En dit is bij wijze van spreken de duurste beslissing die de overheid ooit heeft genomen en we gaan nu ook een parlementaire enquête organiseren waarin de hoofdvraag lijkt te zijn: Waarom hebben we die beslissing niet eerder genomen? Terwijl het op dit moment gewoon zo evident is dat een heleboel

uitgangspunten die er toen waren over die gaswinning stoppen, zeg maar, dat de leveringszekerheid wel een probleem kan zijn, dat we ons heel erg afhankelijk zouden maken van Russisch gas, dat is toen allemaal niet meegewogen, is gewoon mee gestopt en die vraag die wordt dan niet gesteld. Of dat eigenlijk niet een beetje dom was dat we daar niet over na hebben gedacht. Ja, ik vind het echt stuitend en ik vind het.. Ja, het kan eigenlijk gewoon niet in deze omstandigheid, vind ik. (...).

Diederik: Jawel, ik mag er van alles over zeggen, maar het interessante is dat rationele gesprek en die rationele afweging is in het geval van Groningen niet meer mogelijk, of je dat nou terecht vindt of niet, er is in ieder geval een goede reden waarom het niet meer mogelijk is en die reden ligt bij de politieke clusterfuck die Groningen is geworden.

Jesse: Sorry Diederik, je hoort allemaal Nederlandse politici over Duitsland met die kerncentrale zeggen: nou, ik vind het echt belachelijk dat dat onbespreekbaar is en die hebben dat ding. Dat gaat over 8,8 miljard kuub aardgas, als ze dat allemaal zouden vervangen met gascentrales. Nederland gaat over 25 miljard kuub aardgas. Sorry, het kan echt niet dat je dat gesprek dan niet voert.

Diederik: Dit is interessant wat je nu zegt, want elk land heeft zo'n voorbeeld. In Frankrijk heeft een paar jaar geleden het fracken verboden. Dus gas winnen met wat meer geweld dan gewoon een boortoren erin slaan, dus dan zet je er water op met chemicaliën en dan barsten die rotsen open en dan komt er gas uit, dat is in Amerika een zeer gebruikelijke techniek, daardoor is Amerika de afgelopen twintig jaar volledig onafhankelijk geworden van de import van fossiele brandstoffen. Maar dat was in Frankrijk onbespreekbaar, rationeel kan je dan nog wel.. Maar het rationele gesprek was in Frankrijk gewoon niet meer mogelijk, het is gewoon verboden. Dus ook niet dat je een poging kan wagen om met nieuw onderzoek daar nog iets of een andere methode, nee, gewoon verboden. Nou, je noemde zelf al het Duitse voorbeeld waar natuurlijk op weinig rationele gronden die kerncentrales vervroegd worden gesloten. Kijk, een nieuwe bouwen is...

Jesse: Zegt voormalig activist Samsom.

Diederik: Ja, nee, absoluut, maar ik word.. De omstandigheden veranderen, ik word ouder, je gaat ook echt anders over dingen nadenken. Kijk, een nieuwe kerncentrale bouwen is niet zo'n zinvolle discussie ook omdat dat nog heel lang duurt voordat hij dan af is.

Jesse: Dat zeiden ze tien jaar geleden ook dus...

Diederik: Precies, alhoewel je altijd kan zeggen: als je er nu niet aan begint, heb je over tien jaar hetzelfde gesprek nog steeds. Maar los daarvan, de huidige nu vervroegd sluiten is ongelukkige timing, als ik het maar mild mag uitdrukken, dat geldt overigens ook voor de Belgen. Zo heb ik al vier buurlanden genoemd die allemaal met een politiek vraagstuk zitten waar je rationeel totaal anders over kan denken.

Rutger: Iedereen heeft z'n eigen taboes.

Diederik: Iedereen heeft z'n eigen taboes. Die kunnen we natuurlijk allemaal wegstrepen, maar dat is niet zo'n.. Dat zou ik wel willen, maar ik weet niet welke oekaze ik daarvoor zou moeten schrijven.

Rutger: Maar je ziet dat het wel in België en Duitsland aan het schuiven is, toch? En waarom zou dat dan niet bij ons ook moeten schuiven?

Diederik: Maar in Nederland is er ook een gesprek, alleen dat wordt nog heel voorzichtig...

Jesse: Het zijn hele enge extreemrechtse partij die (...) en mensen die gewoon redelijk...

Diederik: Maar ik hoor ook de regering zeggen dat als het heel erg zou worden.

Jesse: Ja, maar dan is het ook.. Jij weet ook met dat laagcalorisch gas, dan is het ook te laat, sorry, het heeft geen zin als we in de winter pas aankomen, dat is gewoon een lulverhaal want je moet.. Nou ja, goed, je moet al die dingen met conversie, als je dat wil doen, moet je het nu gaan doen.

Diederik: Nee, dat is ook waar en..

Rutger: Hoe wordt er gereageerd dan door buitenlandse collega's? Als je begint over aardbevingen, zeg maar, we hebben ernstige aardbeving in Groningen.

Diederik: Ja, dat vinden ze natuurlijk een beetje moeilijk te begrijpen, 3,9 op de schaal van Richter is voor iemand die in Napels woont, die zegt dat heb ik maandagochtend tussen de koffie en de koek en dan moet mijn week nog beginnen. Maar goed, Napels is anders gebouwd, de aardbeving zit dieper, dus de vergelijkbaarheid gaat maar matig op en uiteindelijk nogmaals heeft iedereen, elk land, een vergelijkbaar dossier, taboe, hoe je het maar wil noemen en zit iedereen altijd een beetje ingewikkeld te schuiven op zijn stoel. Dus dat is geen reden om het er niet over te hebben, de Duitsers doen het, de Belgen doen het, ik garandeer je, de Fransen beginnen over fracken op niet al te lange termijn en de discussie over Groningen, nou, die gaat voort.

Jesse: Het is natuurlijk wel een beetje, ook met fracken en zo, dat gaat dan weer drie, vier jaar duren voordat je daar iets uit krijgt, en ook bij Duitse kerncentrales, dat is iets acuter, maar dit is gewoon echt een knop waar je aan kan draaien, en wat nu binnen twee jaar, waar we allemaal naar op zoek zijn op korte termijn, een optie zou zijn. Dus ik vind dat die taboes in andere landen, het zijn ook nog ordes van grootte kleiner eigenlijk als een bijdrage voor de oplossing dan die Groninger gaswinning, dus dat wil ik..

Diederik: Jij mag dat ook gewoon met die onbevangingheid zeggen. Ik zit zelf natuurlijk en eerlijk, ik was erbij, niet verantwoordelijk, maar ik was er wel gewoon bij..

Rutger: In 2012.

Diederik: Toen we in 2012 te horen kregen: die relatie met die aardbevingen is er en, belangrijkste, we kunnen niet echt garanderen dat 3,9 de bovengrens is, dus het kan wel 5 worden en dan vallen er echt huizen om en zo, dus je moet zo snel en zover als nog redelijkerwijs mogelijk is naar beneden. Toen vroeg ik aan de experts: nou, dat is mooi, dan gaan we dat doen. Want ja, daar was geen twijfel over, althans niet bij mij. Hoe ver is ver? En hoe snel is snel? Ja, dat weten we niet, zeiden toen de experts. Een van de bevindingen was dat er angstaanjagend weinig kennis was over hoe dat nou precies werkte. Nou, dan moeten we daar als de wiedeweerga onderzoek naar laten doen. Nou, onderzoek en wiedeweerga, dat duurt dus een jaar. Dus ik dacht: nou, dat hebben we dan mooi in een besluitvorming, zoals dat dan in Den Haag heet, gezegd: over een jaar komen we terug, hebben we al die onderzoeken liggen en dan besluiten we hoe ver en hoe snel. En in dat tussenliggende jaar gaat de gaswinning omhoog, *of all things*, daar kun je natuurlijk achteraf de ruiten over uitgooien bij het ministerie van Economische Zaken. Ik heb dat niet letterlijk maar wel metaforisch gedaan. Maar daar maak je niets mee goed. En die opeenstapeling van, wat ik zeg, politieke missers, die maakt nu dat gesprek, jij kan dat onbevanging zeggen, maar iemand die erbij was, zoals ik, vind dat nog best lastig.

Jesse: Ja, nee, dat begrijp ik.

Rutger: Nog meer over Groningen of..

Jesse: Nee, nee, ik heb nog wel een andere vraag. Ik heb het idee dat... Een soort kwaal die je wel vaak ziet is dat we, zeg maar, ambities gaan formuleren en dat als we die ambities niet halen, dat we grotere ambities gaan formuleren en dat je uiteindelijk eigenlijk heel weinig aan het doen bent aan zorgen dat het ook echt gaat lukken en dat gevaar heb je dan ook een beetje bij.. Nou ja, eerst was het 'Fit for 55', toen zei Frans Timmermans: '*It will be bloody hard.*' En dan krijgen we REPowerEU en dan '*it will be bloody hard*' en dan zijn gewoon alle ambities aangeschroefd, zeg maar.

Rutger: Even zeggen wat Fit for 55 is.

Jesse: Fit for 55 was de voorganger van het vorige plan voor, zeg maar, hoe we in Europa 55 procent CO2-reductie gaan krijgen en toen zijn die ambities nog een keer aangeschroefd omdat we in deze gasellende zitten.

Diederik: Iets preciezer nog, want Fit for 55 is het klimaatonderdeel van de Green Deal. De Green Deal gaat over helemaal duurzaamheid, ook over biodiversiteit, daar hebben we het veel minder over want dat is niet echt een business case maar energie is natuurlijk wel hardcore. Dus Fit for 55 is het energie- en klimaatplan en dat gaat over 55 procent CO2-reductie. Ik zei al, we hebben een hele afdeling voor hippe namen en daar hebben we later.. Ik krijg weleens ook intern – dat zijn de eerste tien verdiepingen van een gebouw en daar hebben wij inderdaad, onder invloed van de huidige omstandigheid, een elfde verdieping bovenop gezet – REPowerEU, waarin we alles nog eens even geturbocharged hebben. Dus de hoeveelheid duurzame energie moet niet 40 procent zijn in 2030 maar 45 procent. Als je dat omzet, 40 naar 45 procent, ja, 5 procent, dat is 3.000 vierkante kilometer aan zonnepanelen extra, bovenop wat we al hadden bedacht.

Jesse: *It will be bloody hard.*

Diederik: *It will be bloody hard.* Bij besparing is het niet 9 procent minder dan wat we nu gebruiken, gewoon in absolute termen, 9 procent minder dan wat we nu gebruiken terwijl we nog in die tussentijd anderhalf keer zo rijk denken te worden. Misschien valt dat tegen, maar wat er ook gebeurt, 9 procent minder, dat wordt 13, dan denk je: nou, 4 procent. Dat is het energieverbruik van Oostenrijk, dat sla je dan even uit het systeem. Dus ik kan me voorstellen wat jij zegt, en dat is ook heel gebruikelijk, want Fit for 55 is het vervolg van Fit for 40. Ja, zo noemden we het toen niet want toen hadden we die afdeling nog niet. Maar dat was het vorige klimaatplan voordat de Green Deal begon, dus van de vorige Commissie en die wilde 40 procent CO2 reduceren in 2030. Maar nu komt het goede nieuws, want je hebt gelijk, eigenlijk al decennia is dit het ritme, we zetten een doel, we halen het niet, we maken het doel groter. Daar kun je psychologen op loslaten over waarom dat gebeurt en waarom dat zou kunnen werken. Maar ondertussen staat de wereld niet stil en zie je dat met name duurzame energie exponentiële groei ondergaat, en dat geldt zowel voor zon, als voor wind, als ook inmiddels voor andere technieken zoals batterijen en dergelijke, en die komt dus aanstormen als een soort golf en die neemt ons gewoon straks over. Dus die 40, als we niks meer hadden gedaan, dus als deze commissie gewoon in slaap was gevallen, dan hadden we die 40 dus gewoon gehaald. Dat zou het eerste doel in de geschiedenis zijn geweest wat we hadden gehaald, ware het niet dat we hem inmiddels op 55 hebben gelegd en die halen we niet vanzelf, laat staan wat we er nog eens boven komen. Maar ik word wel elke dag vrolijker en ook optimistischer van die golf die maar blijft groeien, want bij zon zie je het nu al zestien jaar gebeuren, die exponentiële groeicijfers en je denkt: nou, dat houdt een keer op.

Rutger: Ik vind het zo fascinerend dat Duitsland daar zo'n enorme rol in heeft gespeeld, en dat weten we vaak niet, in 2000 kwamen de Groenen daar in de regering, nou, die hebben afgedwongen dat er flink werd geïnvesteerd in zonne-energie, dat was toen schreeuwend duur, op een gegeven moment hadden de Duitsers de helft van de markt voor zonnepanelen, dat is waarschijnlijk het best besteedde innovatiegeld in de geschiedenis van de mensheid. Maar ik zie altijd van die Amerikaanse

twitteraars die dan van die grafiekjes hebben van: oh, het gaat exponentieel omlaag. Alsof het een soort van natuurkracht is, weet je wel, maar dat is gewoon Duits overheidsgeld.

Jesse: En dat hebben wij met offshore wind dankzij jouw energieakkoord een beetje...

Diederik: Klopt, want toen hadden we eindelijk een les geleerd die we daarvoor dus elke keer... Kijk, ik heb helaas hier tegenaan gekeken met natuurlijk een enorme frustratie, hè. Want wij zaten in Nederland en dat liep voor geen meter, die duurzame energie kwam niet van de grond en die Duitsers hadden het goed bekeken met het domste en duurste stimuleringsbeleid wat je kon verzinnen wat enorm succesvol was. Omdat ze er één Duits ingrediënt aan toe hadden gevoegd namelijk, *ausdauer*, gewoon volhouden, gewoon door blijven gaan. Dat kunnen die Duitsers ook, want die zijn met veel en die zijn rijk. Nederland, en dat is ook wel heel typisch Nederlands, heeft een ambtenarenapparaat dat ongelooflijk slim is en elke keer denkt: wij kunnen het nog beter. Dus eerst was het een belastingaftrek, dat was halverwege de jaren negentig, maar Nederlanders zijn ontzettend goed in belastingaftrekken dus dat liep helemaal uit de hand, dat liep echt helemaal leeg, dus ik dacht: oh, fuck, het moet een subsidie worden. En toen bedacht iemand: nou, maar het kan ook een hele slimme subsidie worden en toen werd de subsidie natuurlijk zo slim dat hij aan zichzelf ten onder ging. Een beetje de toeslagenaffaire-achtig, dus je denkt dat je op elke keukentafel exact het juiste bedrag kan laten landen, dan hou je jezelf voor de gek en dat gaat een keer mis, spectaculair in dit geval. Maar bij duurzame-energiesubsidies is dat ook gebeurd en toen schrok Nederland zo dat ze acuut alles stopzetten en anderhalf jaar later, met een nog slimmer systeem, weer opnieuw begonnen en elke keer als je het systeem wijzigt gaan de risicopremies van de investering gewoon omhoog en denkt de bank: ik ga mooi ergens anders investeren want die Nederlanders zijn voor geen cent te vertrouwen. Dat was ons lot en daar kwam pas een einde aan toen we inderdaad met offshore wind dachten: en nou is het klaar, nou zetten we een onvoorstelbaar groot bedrag klaar voor windenergie offshore, 13 miljard euro.

Rutger: Op zee.

Diederik: Op zee en dan zeiden we: dit is voor jullie mits je in de komende twaalf jaar de prijs van de offshore wind weet te halveren, in twaalf jaar tijd, als dat daarna niet gelukt is dan zijn we dus 13 miljard euro kwijt en dan is het niet gelukt. Dat was echt een enorm risico maar dat is allemaal belastinggeld. Wat gebeurde er? Kennelijk was dat zo'n geloofwaardig aanbod dat de windenergie-industrie als een malle is gaan investeren en die doelstelling niet in twaalf maar in vijf jaar heeft bereikt. Dat is echt magisch hoor als je kijkt naar wat er... Want windenergie offshore, dat is niet Netflix of zo, of Google, dat is beton, staal, enorme turbines, enorme wieken, enorme schepen. Als je dat zo snel zo veel goedkoper kan maken, dat is niks minder dan een innovatiewonder.

Jesse: Een ding wat ik nog... Je ziet nu ook dat die business case voor zonnepanelen en voor offshore wind en voor, eigenlijk wind, ja, die is nu al helemaal krankzinnig goed, warmtepompen. Zeg maar, aan het geld gaat het niet meer liggen. Maar zie je niet veel dat nu ook de overheid zelf een beetje de bottleneck wordt, ik geloof dat die Olof van der Gaag van de Nederlandse Vereniging voor Duurzame Energie zei: 'in Nederland ben ik zes jaar tot acht jaar aan het praten en dan ben je twee jaar aan het bouwen'. En ik geloof dat ik laatst een rapport van Ember Climate las over hoe lang het duurt om een vergunning voor onshore wind, dus om wind op land te krijgen, en Europa heeft daar een soort norm voor, binnen 24 maanden moet zo'n vergunning verleend zijn of niet, maar eigenlijk geen enkel land haalde dat. Nederland zat op iets van 84 maanden bijvoorbeeld, en ook bij zonneparken was het precies hetzelfde verhaal, slechts drie landen die het wel haalden om vergunningen op tijd te bieden. De hoofdredacteur die heeft net een huis gekocht en die vertelde: ik wil een warmtepomp installeren, kan niet want geluidsnormen in de stad. Is het niet een beetje een punt dat we ook gewoon eens gaan zeggen van...

Diederik: Het moet gewoon?

Jesse: Ja, kom op, kappen met je misofonie, we gaan even die warmtepomp bouwen, het is *time to build*, jammer van die trekvogel, die slaan we dan maar gewoon een keer uit de lucht, windmolens, maar hier komen geothermieputten, jammer voor die millimeter bodemdaling, we gaan.

Diederik: Nee, maar hier komt dus de Green Deal om de hoek kijken, want die gaat over meer dan alleen energie, die gaat dus ook over die zeevogel en overigens ook over geluid.

Jesse: En over alles doen.

Diederik: Ja, dat is de complexe opgave die we hebben en in een heel welvarende samenleving is dat dus ook gewoon, je zou bijna kunnen zeggen, een onmogelijke opgave maar net niet, gelukkig. Maar in een heel welvarende samenleving heeft iedereen wat te zeiken en dus duurt het zes jaar. Als je in Afrika een vergunning vraagt, ben je in twee maanden klaar want die mensen zijn allang blij dat er iets gebeurt. Dus dat is de prijs voor de welvaart die ik eigenlijk best graag zou willen betalen, als we het kunnen, en dus houden we wel heel scherp in de gaten of dat ook kan en als het te gek wordt, bijvoorbeeld over die vergunningverlening, daar hebben we nu weer de regels een beetje voor aangepast. Ik zou niet zeggen: dan sla je die zeevogels maar uit de lucht. Maar we hoeven niet meer per se dat hele project op de tuigen, of af te tuigen in dat geval, dus we hebben het iets meer ruimte gegeven, maar dat is echt wel een dilemma, en dat vind ik ook wel leuk aan Brussel, want daar kun je dus gewoon om de tafel gaan zitten met iedereen en zonder dat de buitenwereld de hele tijd tegen je aan schreeuwt en loopt te gillen. Gewoon zeggen: oké, wat is nou een nieuwe balans? De oude werkte niet want dan duurt een vergunning te lang en die komt er nooit maar gewoon maar doen kan ook niet, wat is nou een nieuwe balans? En dan alle experts aan tafel en dan kom je tot iets beters. En ondertussen, bijvoorbeeld over die geluidsnorm, stimuleer je de fabrikanten om toch nog iets beter hun best te doen.

Jesse: Ja, dat staat ook al in Ecodesign.

D: Precies, nog iets betere.. Want eerlijk gezegd, warmtepompen waren altijd vrij luide apparaten, gewoon een omgekeerde airconditioning en die airconditioners hebben we in Azië gemaakt want daar staan ze, loop maar eens door Hong Kong, daar staan het er vol mee. Maar dat is het ook, daar malen ze niet om een beetje geluid, daar hebben ze wel andere zaken aan hun kop. Nederland heeft dat anders, hier heb je hele televisieprogramma's voor als de heg twee centimeter te hoog is in de ogen van de burens. Dus dit is een fragiel landje en we zijn niet de enige in Europa, dat is de prijs van de welvaart en dus moet je dan die fabrikanten maar dwingen om iets te verzinnen wat geen geluid maakt en verdraaid dat kunnen ze dus ook nog. Dus weer die Ecodesign...

Jesse: Maar wij hebben dubbelop, want je hebt Ecodesign die die fabrikanten al verplicht en dan heb je nog plaatselijke ruimtelijke bestemmingsplannen waarin dan ook nog wordt gezegd dat die geluidsnormen er moeten zijn.

Diederik: En in het mooiste systeem maken we die Ecodesign zo bindend en succesvol dat die plaatselijke verordeningen helemaal niet meer relevant zijn.

Jesse: Nee, nee.

Diederik: Dat zou het mooiste zijn. En dat is ook wel echt.. Nou ja, een goed voorbeeld: elektrische auto's. Als je die maakt dan kun je alle milieuzone's gewoon schrappen, want per definitie...

Rutger: Maar vind je niet dat er ook een verhaal nodig is van: we moeten offers brengen, we moeten ook ergens pijn gaan leiden? En dat iedereen zich af moet vragen van: oké, waar kan ik een stukje inleveren? We hebben Haarlem, we hebben Amsterdam, we hebben Utrecht, we hebben Rotterdam, we hebben allemaal de klimaatnoodtoestand uitgeroepen. Ja, in mijn woordenboek betekent noodtoestand dat je dingen gaat doen die je anders niet zou accepteren, toch? Maar heel vaak lijken dat soort dingen bij retoriek te blijven en dan is het toch inderdaad als de warmtepomp niet aan de geluidsnormen voldoet, laat maar zitten. Ik vind daar zo vaak zo'n kloof tussen enerzijds die superdramatische retoriek alsof min of meer de wereld eindigt na 2030 als we het niet halen, en anderzijds... Het is toch een beetje lachwekkend.

Diederik: Maar dat is omdat dat retoriek is, want eigenlijk gelooft niemand dat de wereld eindigt in 2030. Dat is ook de dramatiek, zou je kunnen zeggen, het tragische lot van degenen die al een hele tijd roepen dat klimaatverandering toekomstige generaties bedreigt. Intellectueel geloof ik dat iedereen dat inmiddels wel, niet iedereen, maar dat een groot deel van de samenleving dat wel begrijpt of wil begrijpen, maar het voelt niet zo. Zo voelt het niet en als het niet zo voelt dan moet je als politicus een overtuigingskracht hebben om dat dan toch af te dwingen. Ik ben het in ieder geval niet, ik werk met Frans Timmermans en ik ken weinig politici met meer overtuigingskracht dan hij en ons allemaal lukt het net niet. Totdat, en dat zie je dus vandaag gebeuren, of deze maanden, totdat er opeens een acuut energietekort ontstaat. Dan zou het kunnen dat we gaan doen wat jij net zegt, dat we echt ons gedrag zouden aanpassen, gewoon even kaken op elkaar, nou ja, autoloze zondagen en dergelijke. En dan nog, want jeetje die muur staat echt vlakbij en we razen er met enorme snelheid op af en er zit echt geen gat in die muur dus we slaan gewoon erop te pletter, en dan nog zijn de politici die in Europa dat verhaal durven te zeggen op de vingers van één hand te tellen.

Jesse: Nou ja, jij zat toch ook laatst weer bij *Nieuwsuur* te vertellen wat een geweldige idee het is dat we alle energieprijzen gaan bevriezen voor consumenten en dan denk ik: ja, aan de ene kant gaan we een soort van pleiten voor energiebesparing maar aan de andere kant gaan we prijzen bevriezen waardoor die prikkel om energie te besparen alleen maar kleiner wordt. Moet jij dan niet gewoon pleiten voor geef cash aan arme mensen maar we gaan niet energieprijzen bevriezen.

Diederik: Ja, maar dat kun je dus combineren, maar goed, dan val ik net in de valkuil die ik net beschreef, namelijk heel slim beleid maken en dan denken dat dat werkt. Ik denk dus oprecht dat dat werkt, namelijk: je bevriest de prijs van de eerste 1.000 kilowattuur. Dan help je mensen die weinig verdienen, want die gebruiken ook weinig, de relatie tussen inkomen en energiegebruik is spectaculair scherp. Dus hoe meer je verdient, hoe meer je verbruikt. En dus kun je daarvan gebruikmaken en feitelijk geef je dan natuurlijk gewoon cash aan mensen, maar je neemt niet de prikkel weg om te besparen, want iedereen die meer gebruikt dan die 1.000 kilowattuur betaalt de volle mep en dat voelt vervelend in de portemonnee dus dat ga je toch wel doen. Dus we proberen dit te combineren.

Jesse: Akkoord, maar was dit niet ook wel... Het idee van PvdA en GroenLinks is volgens mij heel anders weer, die willen ook de eerste 1.000 alleen.

Diederik: Ja, iedereen vind een variatie erop en dat is interessant om te zien want wij hebben in Europa dit zo voorgeschreven, dat hebben we net aangenomen vorige week, dat plan, en daar staat dit in. Dat is een *recommendation* zoals dat heet, want daar gaat Europa natuurlijk niet over, over de energierekening van huishoudens, daar gaan lidstaten over met al hun belastingbeleid en anderszins. Maar je ziet wel dat 27 landen, ieder een beetje anders... Het meest miserabele voorbeeld is helaas België. Die heeft daar dus een half jaar over gediscussieerd, die zijn heel vroeg begonnen, veel eerder dan Nederland, van: jeetje, het is echt wel een crisis, we moeten iets doen. Half jaar over gediscussieerd, einduitkomst: we geven 100 euro aan iedereen. Ja, dat is natuurlijk een beetje dat je denkt van: god, nou, dat had wel ietsje slimmer gekund. Hongarije, mag ik ze ook eens in positieve zin noemen, dat is heel zeldzaam, die hebben dus inderdaad gezegd: we bevriezen de prijzen voor gas voor

de eerste 1.000 kuub, in Nederlandse termen omgerekend, dat is een slimme maatregel en zo gaat iedereen een beetje achter elkaar aan. Daar heb ik niet zo veel zorgen over maar of dat genoeg is, dat is maar de vraag. En dan kom ik terug bij wat jij net zei: moeten we niet gewoon een keertje echt, echt even of permanent ons gedrag aanpassen? Ik vrees dat dat de komende jaar een veel pregnantere vraag wordt dan het tot nu toe ooit is geweest.

Jesse: Mag ik nog.. Ik ben eigenlijk door Rutger verboden om *honky shit* over elektriciteitsprijzen te vragen. Want dat verbod ga ik nu negeren, ik bedoel, in de Nederlandse politiek hebben we het weleens over hoe uitvoerbaar wetgeving is, maar volgens mij hebben jullie het nu ook wel best wel bont gemaakt met dat prijsplafond van 180 euro per megawattuur wat per 1 december moet worden ingevoerd. Dus idee is eigenlijk, dat hadden we in de vorige podcast ook uitgelegd, je hebt in de elektriciteitsmarkt dat de duurste aanbieder op dat moment eigenlijk de prijs voor iedereen bepaalt of de aanbieder met de hoogste variabele kosten. Dat zijn nu bijna altijd gascentrales en gas is natuurlijk pokkeduur, dus je ziet eigenlijk dat die de hele prijs vaststellen voor iedereen, ook voor zonneparken en windparken die in principe hele lage variabele kosten hebben, dus die eigenlijk voor nul euro die stroom opwekken maar nu ook 500 euro krijgen. Nou hebben hele slimme mensen bij jullie gedacht: we gaan daar gewoon een prijsplafond op zetten van 180 euro per megawattuur, zodat we dat verschil tussen die 180 en 500 euro afkomen, zodat die wind- en zonproducenten minder winst gaan maken. Nou ja, nucleaire energie zit daar ook in en hydro, allemaal van dat soort energiebronnen met laag variabele kosten.

Rutger: Klinkt wel logisch, ik bedoel..

Jesse: Klinkt wel logisch en dat vond ik eigenlijk ook, maar ik heb dus een vriend die werkt op de stroommarkt, die heeft mij even dit uitgelegd en ik ben echt.. Dit gaat echt een clusterfuck worden, want je kan heel die handel helemaal niet terug herleiden tot fysieke *assets*. Je hebt gewoon heel veel mensen die gewoon...

Rutger: Even normale taal gebruiken. Fysieke assets?

Jesse: Oké, er is een heleboel elektriciteitshandel, maar die is niet per se terug te herleiden tot deze zonnecentrale of dit windpark. Terwijl je dat hiervoor nodig hebt, dus bijvoorbeeld Eneco gaat gewoon een heel groot energiecontract afsluiten voor vijf jaar voor een vaste prijs. Die hebben dus met iemand een energiecontract voor een eigen windpark om daar energie aan te leveren. Waar de winst dan valt is niet bij Eneco want die hebben nu een vaste prijs, maar bij diegene die nu voor een lage prijs die windenergie krijgt en die kan het dan ook weer gaan verhandelen op de markt en die kan het ook weer verhandelen met iemand op de markt en uiteindelijk is zeg maar die inframarginale opbrengsten, zoals dat heet...

Rutger: Inframarginale opbrengsten.

Diederik: Ja, het wordt nu echt top..

Jesse: Nee, maar dit is dat verschil tussen de gascentrale en het windpark. Dat slaat eigenlijk bij een heleboel mensen tegelijk neer, dat is niet één aanbieder, dat wordt heel diffuus verspreid en wat je dan eigenlijk moet gaan doen, is al die contracten gaan terug herleiden, wat volstrekt onuitvoerbaar is en al helemaal voor 1 december.

Rutger: Mag ik het proberen samen te vatten? Je hebt een zonnepaneel of een windmolen, die produceert energie en dat zonnepaneel of die windmolen is van iemand en dat wordt geleverd aan iemand, daar is een contractje voor en er is misschien nog een contractje en nog een contractje en nog een contractje. En dat is een enorme ingewikkelde kluwe en dat moet je helemaal uit elkaar gaan halen

voordat je kan zeggen: wie heeft er nou zo geprofiteerd van het feit dat energie nu zo duur is? Zeg maar, in theorie snap je best dat het oneerlijk is dat mensen die nu met windenergie en zonne-energie aan het produceren zijn heel veel geld verdienen, want ze maken helemaal niet zoveel kosten. Maar het is heel lastig om te bepalen wie je moet pakken.

Jesse: Ja, en eigenlijk, als je de leest wat er daar nu over in staat, dat is gewoon een summier zinnetje: nou, het wordt 180 euro, het wordt voor alle contracten, bekijk het maar. Er is gewoon helemaal geen, nauwelijks *guidance* over hoe dat dan precies moet en ze zeggen: het moet per 1 december. En ik geloof dat die woordvoerder van Economische Zaken vandaag zei: dat is een heel uitdagende deadline. Ja, dat is het *understatement* van de eeuw, dit gaat gewoon niet gebeuren.

Diederik: Nee, dit is interessant, want onder dat ene zinnetje zit precies het gesprek wat jij net met jezelf voerde en nog veel meer, want wij zijn hier al even mee bezig om dit te bedenken. Het is namelijk best moeilijk om in te grijpen in de energiemarkt. Nou ja, je kunt ook heel makkelijk ingrijpen in de energiemarkt, je kunt hem gewoon beëindigen, je kunt namelijk gewoon zeggen: jongens, energie is vanaf nu een publieke nutsvoorziening, wij bepalen de prijs maar dan moet je ook bepalen wie wat krijgt. Want nu bepaalt de markt wie wat krijgt, de markt alloceert energie, dus degene die heel veel betaalt krijgt wat meer et cetera. Voor consumenten is dat gelukkig allemaal wat gereguleerd, want anders zou het een gekkenhuis worden, maar de meeste energie gaat natuurlijk gewoon naar grote bedrijven en dat is vraag en aanbod. Als je dat beëindigt en als sociaaldemocraat speel ik weleens met die gedachte en dan schrik ik daar meteen voor terug en dan denk je: ja, wie moet dan gaan bepalen wat Tata Steel dan krijgt? Hoeveel krijgt Tata dan? En als er een tekort is moet Tata dan dicht? Of ThyssenKrupp in Duitsland? Wie bepaalt wat er dan dicht gaat? Als overheden dat moeten bepalen, ik geef het je te doen. Nou ja, dit is een reden waarom er enige terughoudendheid is om de markt meteen te beëindigen, dus moet je hele slimme manieren vinden om dan toch te interveniëren omdat je ziet dat die overwinsten de pan uitgaan en toen hebben we bedacht: er is één markt in Europa en, nou wordt het nog wonkier dan je al vreesde, er is de zogenaamde Day-Ahead-markt, dus op dit moment bieden allerlei aanbieders van stroom voor morgen op de stroommarkt en vragers.

Jesse: Per uur?

Diederik: Ja, voor elk uur van morgen wordt dat en dat moet..

Rutger: Ja, dat heeft Jesse allemaal uitgelegd.

Diederik: Ja, precies. Dat moet allemaal. Maar op die markt kun je dit heel makkelijk toepassen want dat is net als de beurs, op die markt moet iedereen z'n positie neerleggen met het geld wat daarbij hoort, dus iemand die zegt: ik betaal morgen 300 euro tussen twee en drie, 300 euro voor vier gigawattuur aan stroom, hier is mijn geld. En die ander zegt: oké, ik heb vier gigawattuur morgen tussen twee en drie en ik wil daar 300 euro voor hebben, die legt een garantie neer dat hij die stroom ook daadwerkelijk heeft, en als dat 300 euro is dan zegt de Nederlandse overheid, nadat we deze regel hebben aangenomen: dat is goed, dan gaat dus 120 in de pot voor mij. Dus dat ene bedrijf krijgt nog steeds 300 en dat andere bedrijf betaald 300 maar van die 300 zit de overheid er even tussen en die grijpt die 120. En dat kan op de Day-Ahead-markt want het is eigenlijk een..

Jesse: Maar dat is maar 20 à 30 procent van alle transacties.

Diederik: In de meeste landen is het 40 procent en dat is precies waar we het op uitgerekend hebben. Dus die enorme (...)

Jesse: Maar jullie hebben ook niet gezegd: we gaan alleen de Day-Ahead-markt doen, want dan gaat iedereen natuurlijk allemaal bilateraal contracten afsluiten en daar allemaal mooi omheen werken.

Diederik: Nee, maar nou komt het interessante, alle bilaterale contracten die...

Rutger: Jouw punt is: dan gaat iedereen heel snel contracten afsluiten zodat ze niet in die...

Jesse: Nee, of dan gaat ze met elkaar gewoon los van die beurs, dus de beurs is de Day-Ahead-markt, gewoon de officiële markt, maar dan ga je daar omheen werken omdat je dan die prijschap krijgt. Dus jullie hebben volgens mij opgeschreven dat ook dat soort contracten eronder moeten vallen, maar die zijn totaal niet inzichtelijk, dan moet je alle boeken gaan open doen en dat is gewoon een ondoenbaar ding voor december 2022.

Diederik: Maar dat hoeft ook helemaal niet, want die markt gaat over langeretermijncontracten, dan zeg je: ik heb een windpark, daar heb ik flink in geïnvesteerd, om die investering terug te verdienen moet ik twintig jaar lang mijn stroom verkopen voor 100 euro per megawattuur. Dat is best een duur windpark maar dat is niet eens onrealistisch. 100 euro per megawattuur, twintig jaar lang. Sterker nog, als je dat zelf niet bedenkt dan zegt de bank het tegen jou, die zegt: voordat ik jou geld leen om dat windpark te bouwen, wil ik dat jij een contract laat zien waarin jij die stroom nu al hebt verkocht voor twintig jaar. Al die contracten liggen ver onder de 180 want niemand ging een jaar geleden, toen kostte stroom 40 euro per megawattuur, voor 180 euro stroom kopen. Dus die contracten vallen er formeel wel onder maar praktisch niet. Op dit moment sluit niemand voor twintig jaar een contract af, want dan betaal je twintig jaar lang 300 euro per megawattuur, terwijl de stroomprijs naar verwachting toch over anderhalf, twee jaar hopelijk, misschien drie jaar maar niet twintig jaar, wel weer richting een iets normalere prijs gaat, het wordt nooit meer zo goedkoop als het was maar..

Jesse: Maar jij zegt: als jij een langetermijncontract hebt afgesproken van 40 euro voor die wind, dan val je er niet onder.

Diederik: Nee, want ben je.. Je valt er formeel wel onder maar ja, je bent lager dan 180 dus dan valt er niets af te romen.

Jesse: Ja, maar daar is ook een inframarginale, sorry.. Maar daar is ook een opbrengst namelijk: degene die voor die 40 euro aan de ontvangende partij kant staat en die kan het dan wel weer verhandelen voor de Day-Ahead-prijs voor 500 euro.

Diederik: Klopt, maar als hij het op de Day-Ahead-markt doet voor 500 euro, dan moet hij 320 inleveren. We hebben hier echt over nagedacht. Nou zijn alle luisteraars al lang afgehaakt dus wat ik nu zeg maakt niemand meer uit.

Rutger: Nee hoor, die zitten nu echt.. De luisteraars van *De Rudi & Freddie Show*...

Jesse: Ik wou het eigenlijk ook nog even over de onbalansprijs hebben, ga je die ook *cappen* dan?

Diederik: De Intra-Day-markt is dat en die is gereguleerd, dus die is niet...

Jesse: Ja, maar wat gaat er dan gebeuren? Dan gaat iedereen dus naar die onbalans.

Diederik: Nee, dat kan niet, want gelukkig hebben we ook regels, je mag niet zomaar op de Day-Ahead-markt bieden terwijl er enorme onbalans is. Je moet, dat is de essentie van de stroommarkt, dat is ook waarom het zo'n ingewikkelde markt is...

Jesse: Dat kan je wel zeggen.

Diederik: Bij tandpasta, als er een aanbieder is die zegt: ik verkoop voor 400 euro per tube mijn tandpasta. Elke supermarkt denkt: nou, die koop ik dus niet. Ik heb nog wel een weekje liggen dus ik wacht rustig, die gaat die zakt er maar even in. En dan gaat dat langzaam wel weer naar elkaar toe groeien, aanbod en vraag. Bij stroom, als iemand zegt: ik lever morgen stroom voor 500 euro per megawattuur. Dan kan de supermarkt, in dit geval Tata Steel, bij wijze spreken niet zeggen: nou, weet je, ik wacht wel even een dagje, dat heb ik niet nodig.

Jesse: Je kan het niet opslaan.

Diederik: Dat kan niet, niet alleen voor Tata maar voor heel Nederland valt stroom dan uit en dan hebben we met z'n allen een veel groter probleem. Dus die stroommarkt is daarmee zo ingewikkeld omdat feitelijk elke laatste aanbieder die dus zorgt dat vraag en aanbod net matchen, die is een monopolist.

Rutger: Maar als ik het goed begrijp, Jesse voorspelt een totale clusterfuck. En Diederik zegt: het komt allemaal wel goed.

Jesse: Dit is toch onzin dat dit voor december is?

Rutger: We kunnen het gewoon doen, dan doen we een podcast ergens in januari en kunnen we het nabespreken.

Diederik: Het lijkt me heel goed en ik ben de eerste als het dan.. Want wij hebben wel vaker regelgeving gemaakt die meer op *wishful thinking* dan op, laten we zeggen, rationele afwegingen rusten en toch allereerst, wij hebben geen alternatief dan de realiteit iets te pushen. Dus het feit dat mensen nu zeggen: dat lijkt me wel heel ingewikkeld. Dat verbaast mij niks want we pushen echt wel *to the limits* en misschien en daar is dan die podcast in januari, misschien wel daar overheen en dan is het niet gelukt.

Jesse: Er wordt dan nu ook nog aangekondigd: we gaan in april geloof ik nog een groter plan hebben om de hele elektriciteitsmarkt om te gooien. Waarom in vredesnaam? Wat is nu eigenlijk het probleem en waarom moeten we op dit moment zo'n discussie gaan openen als je wil dat mensen gewoon investeringsplannen gaan maken en jij gaat zeggen: nou, we gaan in april eens komen met plannen, we gaan het misschien helemaal anders doen. Dat is toch best wel een beetje.. Ik snap ook niet echt wat het probleem is dat je wil oplossen, want het is gewoon een hoge prijs en dat komt door een gebrek aan vraag en aanbod.

Diederik: Nee, er is een ander probleem en dat komt door een nieuwe manier van opwekking, namelijk zon en wind, *intermittent*, een heel beweeglijke energiebron die je niet aan of uit kan zetten. Nou ja, je kunt ze uitzetten maar je kunt ze nooit aanzetten, want als er geen wind is, ja, dan kun je wel aanzetten maar dan draait er niks. Dus die nieuwe werkelijkheid – en er wordt in Brussel en ook in de academische wereld al tien jaar gediscussieerd over de vraag: die nieuwe werkelijkheid verandert de manier waarop je de prijs van stroom zou moeten vaststellen, want als je het huidige model hanteert dan is er of een overschot aan stroom, en dan krijgt iedereen nul euro, of zelfs negatieve prijzen, óf er is een enorm tekort en dan hebben we gewoon met z'n allen een enorm probleem. Dus er moet een prikkel blijven om vraag en aanbod precies op elkaar aan te sluiten en die prikkel verdwijnt als de volatiliteit van de markt te groot wordt, want dan is het risico te groot en niemand neemt dat risico. Ja, eentje, de overheid, dus moeten we toch een markt maken met wat meer overheidsbemoeienis dan de afgelopen dertig jaar om vraag en aanbod te reguleren in een samenwerking tussen markt en

overheid, en als dat niet lukt, dan is het alleen overheid en dan hebben we dus net die situatie die ik beschreef, dan reguleer je de prijs en verdeel je de stroom.

Jesse: Maar je komt nu een beetje aanzetten met de hypothetische situatie dat er zo veel zon en wind straks is dat de prijs bijna altijd nul gaat zijn of zo.

Diederik: Nee, niet altijd, een aantal uren per dag, dus een deel van het jaar, en aan de andere kant hele hoge prijzen en dat is voor een bank of voor een investeerder natuurlijk gewoon niet te hanteren. Wij moeten op één.. Dat is altijd in markten, dat gebeurt nu ook, er wordt op al die heftige *commodity*, maar ook aandelenmarkten, optiemarkten, altijd gezegd: boven dit bedrag mag je niet bieden, dan ben je gek geworden, dan beschermen we je tegen jezelf. Onder dit bedrag mag je ook niet bieden want dan stort de markt in. Nou, dat type daar moeten we met de elektriciteitsmarkt ook aan gaan denken want anders loopt het vast, die discussie was eigenlijk al begonnen voordat deze oorlog begon en daarmee het gastekort en daarmee deze situatie.

Jesse: Ja, want het lijkt een discussie die echt zo ver afstaat van de huidige situatie. Nu is het juist dat wind en zon extreem rendabel zijn, ware het niet dat jullie die business case een beetje ondermijnen met zo'n prijsplafond, maar het is juist extreem rendabel momenteel door die energiemarkt en dan gaan jullie nu een soort van fundamentele discussie voeren over een theoretisch probleem wat dan over een hele tijd zou gaan komen. Dan denk ik van: waarom nu? Waarom ga je dan onzekerheid creëren nu over wat die plannen gaan zijn in april? Allemaal teams bij energiebedrijven gaan een beetje zitten gissen over waar jullie mee gaan komen in april. Dat is toch ook niet echt handig?

Diederik: Het lot van een regelgever is inderdaad dat je dat soort dingen creëert als je het aankondigt, maar de situatie die jij beschrijft is niet zo theoretisch en niet zo ver weg. Wij hebben met onze doelstelling – en ik zei al: de realiteit loopt daar als een soort vloedgolf overheen dat in 2030 70 procent van de elektriciteitsvoorziening, en misschien wel 75 procent uit stromingsbronnen, zon en wind komt. En dan heb je die situatie echt allang te pakken, dus we moeten voor 2030 die markt op een andere manier inrichten om ervoor te zorgen dat die niet tegen de muur te pletter slaat, dat is eigenlijk onze opdracht. En dat was al een opdracht, die wordt nu iets urgenter want er komt weer een nieuwe omstandigheid: deze gascrisis. Maar hij was er al en dus moeten we hem ook gewoon... En doordat hij iets urgenter is halen we het iets naar voren, want onze planning was om dat eind volgend jaar te doen en we doen het begin volgend jaar.

Rutger: Wat is het meest obscure en belangrijkste stukje wetgeving waar je mee bezig bent geweest in de afgelopen jaren, het belangrijkste waar de minste media-aandacht voor is geweest?

Diederik: Ja, die media-aandacht ben ik niet meer zo op gefocust dus dat weet ik eigenlijk niet, maar ik denk dat onze plannen rondom waterstof het meest...

Jesse: Oh god.

Diederik: Oh god, Jesse zakt... Er krijgt nu iemand een zenuwinzinking aan de andere kant van de kamer. Ja, ik denk dat hij het meeste verschil gaat maken omdat waterstof bij uitstek een kip-eiprobleem is. Er is in potentie natuurlijk een enorme vraag, maar ja, misschien ook wel niet dus als je het gaat maken loop je het risico dat niemand het koopt.

Rutger: Ja, waterstof, even heel snel, dat is geen energie...

Diederik: Bron, maar een energiedrager.

Rutger: Bron, maar een energiedrager.

Diederik: Net als elektriciteit, je moet het opwekken en dan heb je het en dan kun je het ergens anders gebruiken. Het verschil tussen elektriciteit en waterstof is dat je het niet alleen op een andere plek maar ook op een ander tijdstip kan gebruiken.

Rutger: Net als batterijen eigenlijk, alleen batterij hebben nog hun beperkingen.

Diederik: Ja, batterijen zorgen ervoor dat elektriciteit ook op een ander tijdstip kan worden gebruikt en dat het gemaakt wordt, maar in zeer beperkte hoeveelheden. Waterstof heeft natuurlijk de potentie om veel grotere hoeveelheden en bovendien heb je..

Jesse: Hoge energiedichtheid.

Diederik: Bovendien is het niet alleen een energiedrager, het is ook een grondstof en daarmee verschilt het ook van elektronen. Je kunt van elektronen geen kunstmest maken, maar van waterstof wel en je kunt van elektronen ook geen staal maken, maar met behulp van waterstof kan dat wel. Dus het is ook een grondstof voor bepaalde sectoren van onze economie die we nodig hebben omdat we anders altijd aan koolstof blijven en dus altijd CO₂ blijven uitstoten en dat wil je in ieder geval zo min mogelijk doen. Totdat je helemaal klimaatneutraal bent en zelfs negatief, dat is uiteindelijk waar we naartoe moeten als we zo doorgaan. Nou, waterstof leidt dus heel erg naar dat kip-eivraagstuk, want ik zei al, je kunt bijvoorbeeld zo'n Tata Steel zeggen: nou, ik zet zo'n oven neer die dus staal maakt met behulp van waterstof. Daar heb je hoeveelheden waterstof voor nodig die *beyond imagination* zijn en dus durft Tata dat niet aan want wie gaat dat dan maken? Nou, degene die het maakt in die hoeveelheden, of zou kunnen maken, die heeft precies de omgekeerde afweging, die denkt: ik kan het wel in hele grote hoeveelheden maken maar wie gaat dat in godsnaam kopen? Daar is een overheid voor om daartussen te gaan zitten en we hebben nu, en dat is talloze malen in de geschiedenis gebeurd met allerlei producten en ontwikkelingen, heel veel haast en het moet in een hele grote omvang. En daar zijn wij nu in Europa mee bezig, om dat voor mekaar te krijgen op Europese schaal. Dus dan gaan we op Europese schaal waterstof inkopen als een soort bank. Wij gaan dus tussen kip en ei zitten...

Rutger: Je creëert een markt door te zeggen: wij kopen het wel, als je het gaat maken kopen wij het.

Diederik: Gegarandeerd. Al moeten we het in de achtertuin in de fik steken want er is geen vraag naar, dat zou een vrij dramatische ontwikkeling zijn, maar wij kopen het gegarandeerd en dus kunnen we dan vervolgens, als we die contracten hebben, ons omdraaien naar de Europese industrie en zeggen: wij hebben het voor jullie, gegarandeerd, ga maar omzetten, je hoogoven in een waterstofoven, kopen en dan doen we dat natuurlijk een beetje intelligent met tenders. Aan de wereld vragen we: wie wil er waterstof maken voor de laagst mogelijke prijs? En aan de Europese industrie zeggen we: wie wil het kopen voor de hoogst mogelijke prijs? En dan hoop je dat dat gat zo klein mogelijk is.

Jesse: Is dit die *hydrogen bank*?

Diederik: Dat is de *hydrogen bank* die we nu hebben aangekondigd en daar zijn we eigenlijk al twee jaar mee bezig. Met allerlei anderen, want je moet dan ook nog waterstof reguleren want je kan waterstof op honderd verschillende manieren maken en het is het lang niet allemaal even schoon. Als je het maakt met behulp van een kolencentrale ga je er niet echt op vooruit.

Rutger: Maar er komt naast dat Brusselse gebouw een hele grote kluis, gewoon een Dagobert Duck waterstofkluis, en die wordt gewoon helemaal...

Diederik: Nou, het interessante is, de Europese Commissie heeft daar natuurlijk ook juridisch naar gekeken en wij mogen nog geen molecuul waterstof bezitten.

Rutger: Oké.

Diederik: We mogen mensen betalen, een gebouw mogen we nog net bezitten want anders moeten we alles huren dus dat werd het ook ingewikkeld. Maar *commodities* mogen wij... Er is één uitzondering: het Euratom-verdrag mag uranium bezitten. Ooit een keer in de jaren vijftig is er gedacht: dat is zo'n strategische grondstof, misschien moeten we dat maar gezamenlijk kopen. Dat is nooit gebeurd maar het mag wel. En nu moeten we een vergelijkbare verandering, truc, uithalen om die waterstof te mogen bezitten. Misschien doen we wel dat we een ander dat vragen om te doen en dan betalen wij.

Jesse: En wat vind je van... Want de kritiek die ik altijd hoor, weer van die vriend die op de stroommarkt werkt, die wil altijd gewoon uit het raam springen als iemand begint over waterstof, die zegt altijd van: ja, je hebt een conversieverlies van 40 procent. Dus van stroom kan je waterstof maken maar dan ben je 40 procent van de energie al kwijt aan conversie. Als je het dan ook nog gaat verbranden, dan ben je nog een keer 30 procent kwijt. Dus wat je eigenlijk het beste kan doen is gewoon alles elektrificeren, want dan heb je de minste stroomverlies. Je wil eigenlijk waterstof, waar het kan, juist niet gebruiken en mensen hebben heel erg een soort van: ja, met waterstof kan je alles. Ja, je kan er alles mee, je kan met een Zwitsers zakmes ook een boom omzagen, maar ik zou toch gewoon een zaag gebruiken, toch? En jullie nemen dan een soort van nu al aan: ja, we willen zoveel mogelijk dingen met... Het gevaar is in ieder geval, laat ik het zo zeggen, we gaan allerlei processen op waterstof doen terwijl dat eigenlijk veel beter geëlektrificeerd kan worden.

Rutger: Nog even om uit te leggen, Jesse. Dus bijvoorbeeld als je de elektrische auto met de waterstofauto vergelijkt, je maakt eerst elektriciteit met, weet ik veel, een zonnepaneel of een windmolen, voor de elektrische auto gaat het dan huppettee zo via het stroomnet in de batterij en kan je rijden. En met waterstof zou je dan eerst waterstof maken, dan verlies je al 40 procent en dan gaat het in de auto en dan verlies je nog..

Jesse: Nog een keer door de verbranding.

Rutger: Nog 30 procent. Dus je hebt eigenlijk veel meer stroom nodig, want uiteindelijk, daar begint het mee, met die windmolen, dat zonnepaneel, die moet veel langer draaien om hetzelfde aantal kilometers te rijden.

Jesse: Dus om een voorbeeld geven: als je Tata Steel dus alleen maar op groene waterstof wil doen dan gaat dat 21,2 terrawattuur aan stroom kosten en dat is meer dan de totale windopwek in Nederland, op dit moment, en dat is één fabriek.

Diederik: Maar Tata Steel is een heel goed voorbeeld, want je zou kunnen zeggen: nou, dan moet je gewoon 21 terawattuur opwekken aan elektriciteit en dat blaas je dan direct die staalfabriek in en dan hoef je die waterstofomzetting niet te doen. Het vervelende is: dan heb je hele hete ijzererts maar nog steeds geen staal. Dat is toch echt een andere reactie die je nodig hebt, dus je hebt waterstof nodig voor bepaalde producten, maar precies, die vriend van jou moet vooral niet uit het raam springen want op dit moment is 30 procent van onze samenleving geëlektrificeerd, dus 30 procent van ons energiegebruik wordt via elektronen voorzien, we zitten hier in de studio, hier is 100 procent geëlektrificeerd. Alles draait hier op elektriciteit, maar buiten staan allemaal auto's, die draaien voor een groot deel op benzine en diesel.

Rutger: Nou, jij bent elektrisch komen aanrijden.

Diederik: Ik ben dan elektrisch komen rijden dus ik ben een voorbeeld van wat er gaat gebeuren, dat gaat nog verdubbelen en hou je vast, want dat is al een enorme operatie, dus we gaan inderdaad het

hele personenvervoer en ook een vrij groot deel van het publieke personenvervoer en bussen, en treinen rijden al elektrisch, en dan ook nog een vrij groot deel van het vrachtvervoer, en misschien wel alles, elektrificeren. Dat leidt tot een verdubbeling van de elektrificatie van de samenleving van 30 naar 60 en misschien wel naar 70 procent. Dan hou je nog altijd 30 procent over van energiegebruik wat je niet kunt of zeer moeizaam of heel duur of heel inefficiënt kan elektrificeren.

Rutger: En dan hebben we het vooral over zware industrie.

Diederik: Zware industrie.

Rutger: Staal, kunstmest, vliegverkeer, scheepvaart.

Diederik: Of heel zwaar transport, scheepvaart.

Rutger: Voor een deel heb je sowieso waterstof nodig.

Diederik: Wij gaan, onze ambitie voor 2030 met die bank, waar die vriend van uit het raam springt, is 20 megaton aan waterstof. Dat is nog niet een fractie van die 30 procent, dus wij hebben gedacht: gaat ons beleid nou te veel waterstof creëren voor een efficiënte energievoorziening? Dat risico is vrijwel nul. Het is daarmee niet gezegd.. Wij weten niet precies waar die scheidslijn valt. Misschien wordt het wel 80/20, misschien wordt het 60/40, als het gaat over elektrificatie en moleculen want dat is dan de andere voorziening. Maar hoe dan ook, wat het ook wordt, die eerste 20 megaton hebben we snel nodig.

Jesse: Maar je neemt dus dan wel nu al elektriciteit weg om er waterstof mee te maken, waardoor er dus heel veel elektriciteit verloren gaat en we zitten nu juist in een energiecrisis waar we een tekort hebben aan elektriciteit. En laten we even kijken wat het Europees Parlement net heeft gedaan, die hebben dus al die additionaliteit geschrapt voor groene waterstof, dus dat komt er dan eigenlijk op neer dat... Vroeger was het nog zo dat als je groene waterstof wilde gaan maken, dan moest je ook echt een extra windpark of een extra zonnepark erbij zetten, en nu hebben zij gezegd van: nee joh, dat is ook niet meer nodig, je mag gewoon van de bestaande elektriciteit die er is gewoon groene waterstof gaan maken, waardoor je nu dus gewoon heel erg veel extra energie gaat gebruiken om daar allemaal waterstof van te maken wat echt totaal ingaat tegen wat we nu nodig hebben op dit moment, want dat is energiebesparing en niet...

Diederik: Dat zou zo zijn als ik morgen 6 gigawatt aan elektrolyzers, aan waterstoffabrieken zou neerzetten in Europa, dat gaat niet gebeuren. Wat er gebeurt de komende jaren is dat er steeds grotere elektrolyzers, want zo heette die waterstoffabrieken, die zetten elektriciteit om in waterstof, die zetten we in steeds grotere schaal overal in Europa neer en tegelijkertijd gaat wind en zon nog steeds met die exponentiële groei voorwaarts. Onze inschatting, maar goed, dat kan inderdaad.. Maar we hebben ook wel echt conservatieve inschattingen gemaakt. Op een gegeven moment heb je die fabrieken zelfs nodig, die waterstoffabrieken, want, en dat is gebeurd nu al, er zijn uren per dag, zelfs in Nederland, met die hele lage hoeveelheid duurzame energie die wij hebben, maar zeker in andere landen waarop er dus te veel stroom is en dan wordt de stroomprijs nul, of je moet zelfs een windpark uitzetten. Stel dat je zo'n waterstoffabriek daar zou hebben staan, klak, maak je van die stroom die je anders niet zou kunnen gebruiken..

Jesse: Je hebt net een heel betoog over dat je de elektriciteitsmarkt wil gaan splitsen in groene energie en de andere dingen en dan gaat dit hele verhaal niet op natuurlijk.

Diederik: Nee, wel, want dit is een onderdeel daarvan, dit is een onderdeel van het beter afstemmen van vraag en aanbod, waar de markt dat zelf misschien wat minder goed doet. Wij moeten helpen. Dus in onze...

Jesse: De markt doet dat toch juist uitstekend als de prijs al naar nul gaat op het moment dat er heel veel..

Diederik: Maar die waterstoffabriek komt er niet omdat kip-ei de markt vastlegt nu, verlamd. De markt kan maar zoveel risico nemen en waterstofontwikkeling is op dit moment net een te groot risico voor dat soort dingen, in ieder geval op grote schaal en op de snelheid die we nodig hebben. Dus we moeten als overheid daarop ingrijpen en zeggen: wij garanderen dat. En tegelijkertijd zorgt die ontwikkeling ervoor dat we ons stroomnet beter kunnen benutten met heel veel zon en wind. En we zitten dus de hele, ja, dat is nog waar ook, letterlijk de hele dag met modellen en aannames en dergelijke en niemand heeft de wijsheid in pacht en ik garandeer heus niet dat ik in die podcast van januari hier zit met: dat is allemaal gelukt. Sterker nog...

Rutger: Het is wel chill dat je hier je tijd aan kan besteden in plaats van 'functie elders'-debatten, lijkt me. Dat is gewoon ineens een gedachte die bij me naar binnenkwam.

Diederik: Dat is zo'n verademing, als mensen ook in Brussel aan mij vragen: god, wat doet een politicus nou als *head of cabinet*? Dan zeg ik: nou, ik heb een sabbatical. Zo voelt het. Echt, je werkt nog steeds heel hard maar geen niet meer onmenselijk hard en de stress is twintig keer minder.

Rutger: Is het werk in Brussel veel inhoudelijker dan dat was in Den Haag?

Diederik: Ja, 100 procent, ja.

Rutger: 100 procent inhoudelijker?

Diederik: Ik zeg weleens, soms: Ja, dat is twee keer zoveel. Dat valt nog wel mee eigenlijk. Eigenlijk zou Brussel iets meer Den Haag kunnen gebruiken, iets meer reuring, iets meer *scrutiny* van de media vooral, iets meer...

Jesse: Het is alleen maar POLITICO EU eigenlijk en dat zit achter zo'n hele dikke payroll tegenwoordig.

Rutger: Dat is een website.

Diederik: Ja, dat is een clubblaadje van Brussel eigenlijk, want het wordt ook alleen maar in Brussel gelezen dus het is ook een ingewikkeld... Probeer maar eens smeug te schrijven over Brussel.

Rutger: Maar het is juist omdat het zo medialuw is. Als ik het goed begrijp, juist omdat het zo medialuw is, kan het ook zo inhoudelijk worden.

Diederik: Absoluut.

Rutger: Maar dat is eigenlijk best schokkend, toch?

Diederik: Als je in Den Haag 's ochtends struikelde over een bananenschilletje wat bij de ingang lag, was je hele dag bezig met weer overeind te komen. En dan stond je aan het eind van de dag hijgend net weer een beetje stevig en dat begon de volgende dag gewoon weer opnieuw. Ik chargeer, maar daar

komt het wel op neer en dat was nog in 2017 en het is sinds die tijd in vrij snel tempo erger geworden.

Jesse: En dan had je het de hele dag niet over de onbalansmarkt gehad.

Diederik: Nou ja, ik ben een nerd dus misschien geniet ik er daarom ook wel zo van, maar in Brussel kun je gewoon dus, wat ik zei, in juli 2021 toen het 'functie elders'-debat nog in volle omvang werd gevoerd, kwamen mensen bij mij aan het bureau en die zeiden: we moeten gaan nadenken over wat er volgend jaar met de gasvoorraden gaat gebeuren want dit gaat niet goed. Dat is achttien maanden van tevoren. Nou, zo hoort het, zo moet het ook en dan nog ben je laat.

Rutger: Ben je sceptischer geworden over democratie?

Diederik: Nee, nee, wel soms over de uitvoering ervan, zeg maar.

Rutger: Ja, maar laat ik het dan zeggen. Ik vind het wel confronterend en ook bizar dat, zeg maar, mijn hoop voor de toekomst van deze wereld, of in ieder geval op heel veel dossiers, zich eigenlijk heel erg richt op een club van technocraten in Brussel die heel weinig in de media komen, die inderdaad weinig worden gecontroleerd door de krachten der transparantie. En dat is heel anders dan ik het geleerd heb bij maatschappijleer, laat ik het zo zeggen. En ik zeg niet dat ik het anders wil maar het is wel bijzonder.

Diederik: Kijk, het is een beetje een zoektocht en die zoektocht is natuurlijk nooit af. Kwaliteit, legitimiteit en die zijn helaas niet helemaal hetzelfde, want als het hetzelfde was was er geen zoektocht. Dus de kwaliteit van de Brusselse regelgeving is, dat durf ik echt te beweren, optimaal. Beter dan dat krijg je het niet.

Jesse: Behalve dan het prijsplafond.

Diederik: Behalve het prijsplafond, (...)

Rutger: Maar wat bedoel je 'optimaal'?

Diederik: Optimaal, helemaal doordacht, in alle rust, er is geen andere, laat me zeggen, irrationele afwegingen aan de grondslag. Geen politieke afwegingen van: oh, we moeten nog deze pleasen en we moeten dit nog doen en dit icoon of dit symbool moet er nog in, nee. Gewoon: wat is nodig?

Rutger: Maar als mensen dan zeggen: juist ook in die luwte heb je een hele machtige lobby.

Diederik: Nou ja, dat is waar maar daar hebben we inmiddels, ook door de transparantie die ons is... Door alle fouten die in het verleden zijn gemaakt en als je in Brussel kijkt hoe transparant het is. Elke vergadering die ik heb, staat gewoon op het internet. Elke vergadering die ik heb met welke lobbyist dan ook staat gewoon op het internet. Moet ook, vind ik ook ongelooflijk goed en we zijn vrij dicht bij dat ook mijn telefoontjes op die manier worden geregistreerd en dat is prima. Dat hoort ook zo dus dan kan iedereen dat zien. Maar legitimiteit komt natuurlijk uit politiek debat, de vraag: is dit een gedragen plan? Zijn we hier met z'n allen... Hebben we hier een consensus over? Dat is in Brussel natuurlijk maar matig ontwikkeld, het Europees Parlement is een matig ontwikkeld parlement het is overigens nog steeds wel in snelle ontwikkeling, je zou kunnen zeggen: puber nu maar nog niet volwassen. En dat schaadt de legitimiteit van de besluitvorming. Je zou kunnen zeggen: in Den Haag is er iets te veel van dat gekrakeel in het democratische debat en dus te weinig mogelijkheden om ook het beleid vorm te geven, laat staan uit te voeren want ik heb de indruk dat men daar nog nauwelijks aan toe komt.

Jesse: Maar als je een hele cynische.. Ik ga iets heel cynisch over de media zeggen hoor, maar als je ziet wanneer zij dan over bijvoorbeeld zo'n stofzuigerregel gaan schrijven. Het wordt er nooit slimmer op, zeg maar. Als dat in de media komt dan wordt dat een soort van heel dom symbool van iets en het wordt niet echt uitgelegd waarom dat nou moet of zo, dat is gewoon wat zij vaak doen dus ik vraag mij gewoon heel erg af... Want ze zoeken een goed verhaal, het zijn gewoon in de eerste plaats verhalenmakers en ik vraag mij bijvoorbeeld af of, als we op nationaal niveau een emissiehandel tot stand hadden moeten krijgen, was dat gelukt, weet je wel? Ik denk dat dan echt in de verzengende zee van misinformatie en halve waarheden en zo...

Diederik: En ongeduld, want bijvoorbeeld het emissiehandelssysteem wat Europa heeft, werkte de eerste tien jaar echt voor geen meter. Door een ontwerpfout waar al die rationele mensen dus toch een fout hadden gemaakt, nogmaals we kunnen hier in januari zitten met dezelfde conclusie over dat, in jouw ogen, hele domme prijsplafond.

Rutger: Ja, dus de prijs was heel laag, je kon eigenlijk heel goedkoop uitstoten.

Diederik: Nul, het werkte voor geen meter en dan was er in de nationale politiek allang schande, spoeddebat, tijdlijn, feitenrelaas, afgetreden minister, klaar, einde oefening, opheffen. En in Brussel was dat allemaal niet aanwezig en daardoor had je de mogelijkheid om te zeggen: nou, we houden nog even vol, we draaien aan wat knoppen, we tunen het een beetje hier, we tunen het een beetje daar en bam.

Rutger: Wat zo interessant is, is dat nationale politiek, of in ieder geval in Nederland, ik weet niet zo goed hoe dat in andere landen is, maar soms lijkt het alsof het halve ambtenarenapparaat en de politiek in Nederland allemaal historici zijn geworden die aan het uitzoeken zijn hoe dingen zo mis konden gaan. Nog een parlementaire enquête, we hebben een heel... Weet je wel, de toeslagenaffaire, een dienst van hoeveel fte?

Jesse: 1.500 fte.

Rutger: 1.500 fte. Dus zo veel energie en mankracht is eigenlijk de hele tijd gewijd aan de vraag: hoe konden we het zo fout doen in het verleden? En dan is het paradoxale dat je dan in Brussel een heleboel technocraten hebt die wel naar de toekomst kunnen kijken. Wat een rare wereld.

Diederik: Ja, maar ik zeg erbij, dat is misschien in Nederland ook een beetje een momentopname, een lange tijd hebben we helemaal niet zo veel teruggekeken, misschien wel iets te weinig, dat halen we dan nu wel dubbel en dwars in en het is ook niet maatgevend voor Europa. Ik ben nog steeds vrij liefdevol en ook optimistisch, ook over nationale politiek, ik zeg er wel bij, misschien is het, maar dat is een theorie, die is geheel voor mijn rekening: De hoeveelheid talkshows in Nederland 's avonds is wel omgekeerd evenredig met de hitte van het politieke debat of evenredig met de hitte van het politieke debat en daarmee omgekeerd met de kwaliteit ervan. Dat zie je een andere landen niet, ik mag nu vanwege dat ik nu in Brussel zit..

Jesse: Die Habeck die zit gewoon college te geven van anderhalf uur in een of andere talkshow.

Rutger: Wie is Habeck?

Jesse: Ja, dat is de Duitse minister van Energie, die gaat dan helemaal uitleggen wat de *merit order* is en zo, ongelofelijk.

Diederik: Hier heb je dus Jinek, zeg maar, nou, daar hoeft ik weinig meer aan toe te voegen. Dat is prachtig vermaak, absoluut, maar daar zit een politicus die binnen drie seconden in de rede wordt gevallen door de zanger die aan de overkant zit.

Rutger: Gerard Joling, ja.

Diederik: En ook een hele pregnante mening over dat onderwerp heeft, prima. In Duitsland heb je Anne Will, dat is een talkshow met één dame en één gast, dus de talkshowhost, Anne Will, interviewt één gast anderhalf uur en dat doen ze elke avond.

Rutger: En daar kijken ze naar?

Diederik: Nou, niet elke avond.. En daar kijken ze naar. Ja, dat is dan ook weer.. Dat zou in Nederland misschien niet werken dus het is alweer: je krijgt de talkshows die je verdient. Maar het is wel waar, je had het net over media dat – maar goed, nogmaals, persoonlijke opvatting – misschien is het helemaal geen relatie, maar het valt me wel op dat in andere landen waar ze die talkshows wat minder hebben iets meer rust in het... Iets meer hoor, niet al te veel, want Italië, wat overigens het land is met ongeveer dezelfde hoeveelheid talkshows, iets minder, daar zie je het ook totaal uit de hand lopen.

Rutger: Er luisteren hordes gretige jonge getalenteerde mensen naar *De Rudi & Freddie Show*.

Diederik: Nu niet meer maar.. Zo ja, aan het begin van deze show nog wel.

Rutger: Die zijn er nog steeds, dat kan ik je garanderen. Wat is je advies aan hen? Bijvoorbeeld over de verhouding dossierkennis-charisma was ik benieuwd naar hoe je daarnaar kijkt. Hoe belangrijk is dossierkennis, hoe belangrijk is dat je een beetje die overtuigingskracht hebt.

Diederik: Overtuigingskracht.

Rutger: Dat je echt een mensenmens bent.

Diederik: Ja, nou goed, Ik ben het bewijs dat de zoektocht naar de optimale balans daartussen best moeizaam kan verlopen. Want kijk, ik werk – maar ook dat is een persoonlijke opvatting – ik denk dat charisma gepaard gaat met dossierkennis. Of nou, laat ik zeggen overtuigingskracht, want ik zou Mark Rutte niet heel veel charisma toedichten maar best wel veel overtuigingskracht, daarom houdt hij het ook al zo lang vol. Het is een onderschatte kwaliteit van Mark Rutte dat hij het gehele rijksbeleid uit zijn hoofd kent, tot de laatste detail. Daar is hij intelligent en leergierig en gedisciplineerd genoeg voor en dat maakt hem tot een overtuigend politicus. Daar ben ik dan van overtuigd. Ik denk dat andersom dus niet werkt, zonder dossierkennis is je charisma zo flinterdun, dat breekt.

Rutger: Heb je daar voorbeelden van? Van politici die te weinig dossierkennis..

Diederik: Nou, ik vond, dat mag ik nu wel zeggen, ik vond de voorganger van Mark Rutte, Balkenende, niet uitblinken in de beheersing van het toch best gecompliceerde Nederlandse beleid en dan wordt het ook lastig om.. Dan ga je ook veel sneller dweilen in het debat. Dus allemaal formuleringen gebruiken die zo vaag zijn dat ze altijd wel waar zijn, beetje zoals een horoscoop schrijft. Dat is toch anders dan als je heel specifiek zegt: nee, het zit zo en daar- en daarom ben ik daar voor of daarom vind ik dan een slecht plan. Maar helaas is het dus niet zo dat je met heel veel dossierkennis ook een overtuigend politicus wordt.

Rutger: Nou, ik kan me voorstellen dat juist als je het dus heel goed kent, dan weet je ook waar je met scherp kan schieten of hoe je dat kan doen. Dus dat je inderdaad alles weet over die *merit order* en dat prijsplafond enzovoort, enzovoort.

Diederik: En dat zit ook weleens in de weg, want dan duik je de details in, haakt iedereen af. Ik maakte altijd de fout als politicus dat ik aan de interruptiemicrofoon ging hoofdrekenen en dan ook nog best gecompliceerd vaak, megawatts, megawatturen. Ja, als je in Nederland, overigens in elk land, aan de interruptiemicrofoon zegt: we nemen twee plus drie, dan haakt elke luisteraar onmiddellijk af, die doet niet eens een poging om 2 procent... Die denkt: oh god, een operator. Dus een plus of een min, dat kan ik niet. En dus ja, dan haakt dus iedereen af. De andere valkuil waar ik in viel, dat heb ik pas later vernomen, is dat mijn collega-oppositieleiders natuurlijk onderling een grap hadden, want die zeiden: weet je wat je moet doen? Je moet die Samsom interrumperen en dan moet je opzettelijk een paar fouten maken, gaat hij helemaal uit zijn plaat. Moet je een paar feitelijke dingen verkeerd zeggen, concentreert hij zich als een maniak op die feitelikheden en gaat hij helemaal nat in het debat. Ik vrees dat dat een paar keer heel erg waar is gebleken, ja. Of misschien wel meer dan een paar keer. En ja, goed, dat is dus nogmaals de relatie.. Dat was jouw vraag, charisma en dossierkennis. Het is een wat ingewikkelde balans.

Rutger: Ja, ik heb dat altijd als ik dan een profiel van je las, de Nederlandse journalistiek gaat natuurlijk ook altijd over de ditjes en de datjes en hoe het voelt en bla, bla, bla. Maar als ik met je praat dan denk ik altijd van: ja, het gaat jou om de.. Gewoon om de kilowattjes, weet je wel. Gewoon zo sterk gedreven door inhoud en toch uiteindelijk... Het is ook wel mijn ervaring van journalisten, die dan elke keer weer van: ja, maar hoe voelt het dan, en wat vindt van Mark en wat van Diederik...

Diederik: Ja, maar dat is ook wel belangrijk en nogmaals, ik ben ook wel.. Ik kijk nog steeds smachtend naar de *West Wing* dus de romantiek van de politiek vind ik natuurlijk fantastisch en mooie speeches, magisch. Dus ik ben niet alleen maar dat ik denk dat de inhoud vanzelf gelijk krijgt, dat is niet het geval. Je hebt een overbrenger nodig, een boodschapper, die aan inhoud zin kan geven, zoals dat dan heet.

Jesse: Frans Timmermans.

Diederik: Nou, Frans Timmermans, ik ben natuurlijk zo objectief als de Cubaanse staats-tv in dit geval, maar dat is een van de beste verhalenvertellers die we hebben.

Jesse: Hij is mij iets te pathetisch.

Diederik: Naar jouw smaak, ja.

Jesse: Ja, naar mijn smaak.

Diederik: Naar jouw smaak. Maar het is een van de beste verhalenvertellers die we hebben en in zes talen.

Jesse: *It will be hard.*

Diederik: *It will be bloody hard.* Maar daar staat daarnaast onze gewaardeerde Eurocommissaris, Kadri Simson, die zegt dat dan niet, die zegt allerlei andere dingen maar dat onthoudt echt niemand. Dus er is echt wel een verschil, je moet die inhoud, wat ik zei, iemand moet daar logica in scheppen, zin aan geven, er een geheel van smeden, dat is *the art of politics*. Zo overtuig je mensen en als dat lukt is het magisch, als het niet lukt is het diep frustrerend. En einde verhaal. Maar goed, dat is dan..

Rutger: Ik zat een tijdje geleden het jaaroverzicht van de NOS te kijken van 2012, ik dacht gewoon tien jaar geleden, ik ben benieuwd wat toen in het nieuws was. Nou, dat ging toen over de inkomensafhankelijke zorgpremie dat een groot drama was, het ging over de noodzaak natuurlijk van bezuinigen, bezuinigen, bezuinigen. Dat was heel belangrijk, over de woningmarkt die volledig op zijn gat lag, daar zat één rapportage in van een vrouw in een grote stad met een op zich prima huis en die kon ze maar niet verkopen en de vraag was: kom je ooit nog van je huis af? Niks over klimaat in dat jaarverslag, niks over stikstof, niks over afhankelijkheid van Russisch gas en als je terugkijkt dan denk je van: wow, waar waren we in vredesnaam mee bezig? Zeker ook die obsessie met bezuinigen van toen. Jij gaat ook al een hele tijd mee in de politiek, heb je ook weleens van dat soort momenten? Heb je dan ook dat je denkt van: oké, hoe zullen we over tien jaar terugkijken op nu? Met dezelfde blik van: we zaten er helemaal naast, we waren helemaal met de verkeerde dingen bezig of..

Diederik: Ik hoop het niet.

Rutger: Of kijk je überhaupt zo kritisch terug op tien jaar geleden?

Diederik: Oh ja, absoluut.

Rutger: Want dat is in ieder geval wel mijn blik, dat we toen echt volkomen op de verkeerde weg zaten met de bezuinigingen.

Diederik: Ja, in de context van toen, allemaal best.. Kijk, interessant is 'we', dat is dan wel met z'n allen, want als je het op een rijtje zette in die tijd wilde de VVD 54 miljard euro bezuinigen in totaal, als we allemaal ombuigingen dus ook lastenverzwaringen meetellen.

Rutger: Ja, maar iedereen, zelfs GroenLinks wilde..

Diederik: En de SP 50. Dat waren de grijstinten waarin op dat moment Nederland werd..

Rutger: Dat is ongelooflijk.

Diederik: Die consensus was alles adembenemend en overigens internationaal, want ook in het buitenland ging het op precies dezelfde manier. Ik had onlangs de bestuurders van de Nederlandse Bank allemaal op bezoek, toen heb ik ze toch even voorgelegd, uit persoonlijke frustratie: dat is allemaal goed, dat jullie nu allemaal.. Was overigens in de tijd dat ze de rente nog heel laag hadden dus een half jaar geleden of een jaar geleden, en ik zei: de consensus is nu, je bestrijdt de crisis door geld te drukken alsof er geen morgen bestaat, geld uit te geven alsof fiscale regels totaal verdwenen zijn. Ik ben bereid dat allemaal te accepteren, maar waarom was tien jaar geleden dan in een financiële crisis de consensus van dezelfde mensen, want de helft van dit bestuur zat er toen ook al, exact omgekeerd? Exact. En het antwoord daarop is: ja, misschien zitten we beide keren wel een beetje fout, toen te veel te bezuinigen, nu te veel uitgeven. Maar dat weet je toch niet, dus daar kijk ik niet zo met wroeging op terug.. Ik kijk wel terug naar de waan van de dag, dus we hebben toen crises gehad over non-onderwerpen, artikel 13, dat hebben we opgelost... Hebben we helemaal niet opgelost, we hebben wel de politieke crisis erover opgelost.

Jesse: Wat was artikel 13?

Diederik: Dat was de vrije artsenkeuze, of je vrij een arts mocht kiezen of niet, en bed, bad, brood. Die arme drommels die gewoon op straat leven, die moet je natuurlijk gewoon niet op straat laten leven, die moet je gewoon opvangen en daar moet je verder ook niet over praten. Toen er wel over gepraat werd, werd het opeens een politiek probleem want de VVD vond dat veel te ruimhartig en wij

natuurlijk veel te... Eindeloos en uiteindelijk is er niets veranderd, burgemeesters vangen die mensen natuurlijk gewoon op, zo goed en zo kwaad als dat gaat en hopen dat.. Dat is een rafelrand, daar moet je niet politiek over bedrijven, dat moet je gewoon oplossen. Dat hebben we toen niet gedaan en dat gebeurt in het huidige politieke klimaat nog erger. Ondertussen kijk ik ook terug naar het energieakkoord, waar ik in 2010 aan begonnen was, toen nog als Kamerlid, wat we in 2012 in het regeerakkoord hebben gezet en waar dat offshorewindsucces uit voortgekomen is. Ik denk: nou ja, als ik alleen al dat neem, was het wel de moeite waard.

Jesse: En was jij niet ook van dat programma aanpak stikstof.

Diederik: Ja, ja.

Jesse: Jij hebt dat amendementje ingediend.

Diederik: Ja, en dat was..

Jesse: Jij bent de dader.

Diederik: In de overmoed van de toeslagenaffaire, dus exact de juiste hoeveelheid stikstof op exact de juiste vierkante centimeter laten landen in dat land, dat kunnen wij. Wij kunnen ook Schiphol exact de geluidscontouren laten volvliegen zodat en het de drukste luchthaven van Europa is en mensen er het minste last van hebben. Daarmee is Schiphol de meest gecompliceerde luchthaven na Kathmandu, maar het kon allemaal, maar het kan natuurlijk niet. In werkelijkheid kan dat niet en dat is wel een les die ik geleerd heb en daar bleek de pas een treffend voorbeeld van. Dat was een systeem wat in theorie, en overigens ook in praktijk, had kunnen werken maar dan had de werkelijkheid zich naar de theorie moeten vormen op een manier die natuurlijk nooit gebeurt.

Jesse: Nee, nee.

Diederik: De werkelijkheid is niet, want als je een metafoor zou moeten zoeken dan denken we in Nederland vaak dat je qua beleid met 300 kilometer per uur op één centimeter van de vangrail kan rijden en dat gewoon kan blijven doen, precies langs de rand van de normen. Iedereen die dat.. Nou, probeer dat vooral niet thuis maar iedereen die dat probeert weet waar dat eindigt. Je raakt een keer die vangrail en dan is het in één keer helemaal klaar. Je moet een meter uit te vangrail of twee, je moet ruimte creëren, rommelruimte om fouten te maken, om dingen mis te doen, om het niet perfect op te lossen. Daar zijn andere landen veel beter in omdat die van nature weten dat hun beleid hopeloos is. Die Italianen hebben de covid-crisis feitelijk best goed aangepakt omdat ze een hopeloos zorgsysteem hadden en dus verdomd goed konden improviseren. Nederland heeft heel veel moeite gehad met een ragfijn optimaal afgesteld zorgsysteem, wat wij hadden met exact genoeg ic-bedden om in een normale omstandigheid, exact iedereen, op een veel betere manier dan Italië overigens, te kunnen behandelen. Totdat er iets gebeurt waar niemand op had gerekend. Ja, dat gebeurt in Italië elke dag, want ze rekenen nergens op dus valt het altijd mee. Dat heb ik wel geleerd als les, dat zou je.. Maar ja, dat is best moeilijk.

Rutger: Soms kan je te slim zijn voor je eigen bestwil.

Diederik: Ja, Nederland heeft natuurlijk de... Wij hadden het even over de toeslagenaffaire, ook de meest ragfijne Belastingdienst die alles kon, dus ook exact het juiste bedrag voor zeven miljoen huishoudens, iedereen precies genoeg, dat is ook de oplossing van het politieke probleem. De VVD wil zeker weten dat mensen niet te veel krijgen, wij willen als PvdA zeker weten dat de mensen niet te weinig krijgen. Wat is de oplossing? Iedereen precies genoeg geven. Politieke probleem opgelost, Belastingdienst door de hoeven. Dat is het drama van de Nederlandse.. Je kunt het ook vergelijken

met, maar dit is voor schaatsliefhebbers, Gerard Kemkers, die had de allerperfectste schaatstechniek die er was en toen ging hij nog verder perfectioneren en toen kon hij niet meer schaatsen, dat heette zwabbervoeten en toen is hij gestopt. Darters hebben het als ze dus de triple 20 elke keer raken, grote darters durven op een gegeven moment het pijltje niet meer los te laten, zo perfect. En dan gooien ze alles naast het bord, gebeurt er niks meer. De Nederlandse overheid heeft last van beleidsdarteritus, zo heet die ziekte, dat is echt een fenomeen in de sport, darteritus. Eric Bristow, de superkampioen uit de jaren zeventig en tachtig gooide op een gegeven moment geen pijltje meer dat bord in. Is gestopt. Nederland heeft dat dus ook, zo perfect dat het knapt en dat is zonde want zo perfect, dan had je ook kunnen zeggen: maak het dan net iets minder perfect, dan hou je twintig jaar vol. En dat moeten we nu leren. Nou, daar zijn al die enquêtes voor en ik hoop eigenlijk dat die enquêtes dat min of meer een beetje oplevert.

Jesse: Nou, in de regel is het gewoon kop eraf van iemand en volgens mij wordt dat dit keer Henk Kamp, dus..

Diederik: Ja, die regel die moeten we dan maar eens bereiken, deze les zou je moeten leren en overigens ook in Brussel, want ik zeg het ook weleens ter waarschuwing en iedereen is daarnaar genegen, wij maken ook in Brussel steeds geraffineerder beleid, die 180 per megawattuur is misschien wel een voorbeeld van beleidsdarteritus maar dat bespreken we in januari.

Jesse: Ik ken nog wel een paar.. Nou, laat maar.

Diederik: Nog een paar voorbeelden.

Rutger: Jesse, had je nog dingen op je lijstje staan?

Jesse: Nee, ja, maar ik wil ook nog dat gasplafond, daar ben ik ook nog wel benieuwd naar maar we kunnen door blijven gaan natuurlijk.

Rutger: Volgens mij hebben we echt onze luisteraars volkomen knock-out geslagen. Ik ben heel erg aan weekend toe. Ik vond het behoorlijk legendarisch.

Jesse: Ja, we konden het helemaal waarmaken, ja.

Rutger: Heel veel dank voor je komst. Wat ga je nu doen met de rest van je leven?

Diederik: Nou, laten we met het weekend beginnen. Ik maak dit in Brussel af, dat is zeker.

Rutger: Hoe lang duurt dat nog?

Diederik: Dat duurt tot december 2024. En ik heb met mijn team afgesproken: we gaan allemaal door tot het bittere einde en dan doen we om twaalf uur het licht uit en veranderen we in een pompoen, dit was ons project. Dat schept ook een beetje een band, van: jongens.. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat het project nog wel nog een keer vijf jaar vergt als je het echt af wil maken. Dus ik zit nu in dubio of ik daar dan onderdeel van zou willen zijn of dat ik dat aan een ander laat, wat soms ook heel gezond is en dat ik weer iets anders ga doen. Maar daar heb ik gelukkig nog even voor om dat te beslissen.

Rutger: Mooi, nou, heel veel dank voor je komst.

Jesse: Ja, en we zien je dan weer in januari als de elektriciteitsmarkt in een verzengende vlammenzee is opgegaan.

Rutger: Omdat je met 300 kilometer per uur langs de vangrail aan het rijden was.

Diederik: Gewoon er vol ingeklapt. Het zou zomaar kunnen.

Rutger: Jesse, dankjewel. Heb je nog wat te promoten?

Jesse: Ja, word lid.

Rutger: Word lid.

Jesse: De Correspondent.

Diederik: Heel goed.

Jesse: Toedeledokie, tabee.